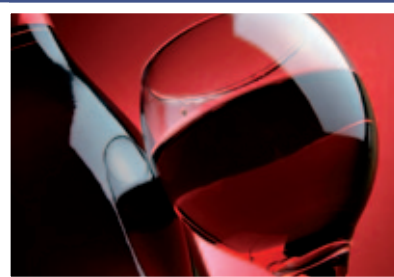




ПРИВРЕДНА
КОМОРА
СРБИЈЕ



ПИТАЊА И ОДГОВОРИ О ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ ЗА ПОЉОПРИВРЕДНИКЕ



**ПИТАЊА И ОДГОВОРИ
О ЕВРОПСКОЈ УНИЈИ
ЗА ПОЉОПРИВРЕДНИКЕ**



Садржај

Увод	9
ПОЉОПРИВРЕДА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ – Заједничка пољопривредна политика ЕУ (ЗПП)	13
1. Шта је Заједничка пољопривредна политика ЕУ (ЗПП) и који су њени циљеви?	13
2. Који су основни принципи ЗПП?	13
3. Који су основни елементи ЗПП и из чега се она састоји?	14
4. Које мере подршке су предвиђене Првим стубом и шта се њиме финансира?	15
5. Које мере подршке су предвиђене Другим стубом и шта се њиме финансира?	15
6. Која средства за подршку пољопривреди су предвиђена у оквиру ЗПП и како се распоређују?	17
7. Које мере подршке се суфинансирају у оквиру ЗПП и како?	17
8. У ком правцу ће се развијати ЗПП после 2013. године?	18
9. Које институције ЕК су задужене за креирање и спровођење ЗПП?	19
ОДНОСИ СРБИЈЕ И ЕУ У ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ	20
Споразум о стабилизацији и придруживању	20
10. Шта је Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП)?	20
11. Која је разлика између ССП и Прелазног трговинског споразума (ПТС)	20
12. У чему је разлика између статуса кандидата за чланство у ЕУ и статуса потенцијалног кандидата за чланство у ЕУ – за пољопривреду Србије?	21
Процес приступања ЕУ	22
13. Како се воде преговори о приступању ЕУ?	22
14. Како је могуће водити преговоре о приступању ЕУ у области пољопривреде, ако ће тек у будућности бити познато каква ће бити Заједничка пољопривредна политика ЕУ (ЗПП)?	23
15. Шта домаћи пољопривредници добијају, а шта губе чланством Србије у ЕУ?	23
16. Да ли у Србији постоје све институције државе које треба да спроводе ЗПП када постанемо чланица ЕУ?	24

17. Које институције ће се бавити применом ЗПП у Србији и с којим овлашћењима?	24
18. Каква је улога Агенције за аграрна плаћања?	25
19. Које су кључне институције у Србији којима се пољопривредни произвођач може обратити за помоћ и/или савет?	25
20. Које услове мора да испуни пољопривредник да би могао да прима директну помоћ и помоћ за рурални развој из фондова ЕУ?	25
21. Због чега је важно да пољопривредници региструју своје имање и домаће животиње и како то да учине?	26
22. Због чега је важан пољопривредни попис газдинстава који ће бити одржан 2012. године?	26
23. Шта се подразумева под Мрежом рачуноводствених података о фармама ЕУ (Farm Accountancy Data Network – FADN) и када ће бити уведен такав систем код нас?	27
24. Шта представља интегрисани систем контроле плаћања (Integrated Administration and Control System – IACS) и када ће он бити уведен код нас?	27
25. Да ли Србија има програме и мере за развој руралних подручја и како се добијају средства предвиђена за те намене?	27
26. Има ли Влада Србије припремљен програм за пољопривредна газдинства која неће бити конкурентна?	28
ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ТРЖИШТУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ	29
Пољопривредник у Србији – пољопривредник у ЕУ	29
27. Како наш пољопривредник може бити конкурентан европском (нпр. француском или немачком)?	29
28. Колико морају бити велика пољопривредна газдинства после уласка у ЕУ?	29
29. Како улазак у ЕУ утиче на приходе пољопривредника?	30
30. Шта се подразумева под допунском делатности газдинства у ЕУ и какви су услови за њихово увођење?	31
31. Да ли је предвиђена државна помоћ којом би се спречило претерано уситњавање пољопривредних парцела?	31
32. Шта су шеме помоћи младим фармерима у ЕУ?	31
33. Шта су Произвођачке организације и у чему је њихов значај?	32
34. Положај, статус и значај задруга у ЕУ	32
35. Шта се исплати/не исплати производити за тржиште Европске уније?	33
Субвенције у пољопривреди	33
36. Да ли ће српски пољопривредници имати једнака права на директна плаћања као и колеге из држава чланица, када Србија постане чланица ЕУ?	33

37. Да ли постоје ограничења у директним плаћањима које може да оствари једно газдинство?	33
38. Која је разлика између система непосредних плаћања у ЕУ и облика и обима досадашње помоћи пољопривредницима у Србији?	34
39. Да ли ће ЕУ давати субвенције великим газдинствима и да ли постоје ограничења у подстицајима?	34
Инструмент претприступне помоћи за рурални развој (IPARD)	35
40. Шта је то Инструмент претприступне помоћи за рурални развој (IPARD)?	35
41. За које намене се користе средства из IPARD?	35
42. Да ли пројекти за развој руралних подручја могу да се финансирају из ЕУ фондова и пре стицања права на средства из IPARD компоненте?	35
43. Да ли Србија има агенцију за аграрна плаћања и како ће она функционисати?	35
44. Ко ће моћи да конкурише за добијање средстава из IPARD и који је пут за добијање ових средстава?	36
45. Да ли газдинства морају да имају одређену величину да би конкурисала за ова средства?	36
46. Шта се подразумева под појмом „диверсификација прихода газдинстава“?	36
ПОЉОПРИВРЕДА И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЕУ	37
ЕКО-пољопривреда	37
47. Каква је политика заштите животне средине у ЕУ?	37
48. Каква је веза политике животне средине у ЕУ и политике директних подстицаја у пољопривреди? Шта се подразумева под појмом „унакрсна усаглашеност“ (cross-compliance)?	37
49. Да ли ЕУ регулише употребу ђубрива у пољопривредној производњи?	37
50. Да ли ЕУ регулише примену средстава за заштиту биља?	38
51. Да ли је производња генетски модификованих организама (ГМО) забрањена у ЕУ?	39
СЕКТОРИ ПОЉОПРИВРЕДЕ У ЕУ	40
Вишегодишњи засади	40
52. Који су услови за подизање нових засада у земљама ЕУ и која документација је за то потребна?	40
Млекарство	40
53. Какве су квоте за млеко за поједине државе чланице и који је критеријум за утврђивање квота?	40

54. Колико траје обрачунска година за млеко?	40
55. Могу ли се у поделу квота укључивати и нови произвођачи?	41
56. Шта треба да урадимо у производњи млека што до сада нисмо?	41
Сточарство	41
57. Како је у ЕУ утврђен систем праћења (следљивости) говеда и говеђег меса? Да ли овај систем важи само за говеђе или и за друге врсте меса (на пример за прасад, живину и слично)?	41
58. Како ће улазак Србије у ЕУ утицати на производњу говеда, свиња, живине, ситне стоке и осталог?	42
59. Шта за индустрију прераде меса значи приступање ЕУ? Како у ЕУ функционише систем подршке у сточарству?	42
Живинарство	42
60. Постоје ли количинска ограничења приликом гајења живине, с обзиром на проблем органског отпада?	42
61. Да ли у ЕУ постоји ограничење у количини органског ђубрива које се уноси у земљиште и ограничење броја живине која се гаји, у односу на површину поседа?	43
Вино	43
62. Шта је Србија учинила у погледу заштите географског порекла вина?	43
63. Хоће ли држава штитити српске винаре од превеликог увоза страних вина и како?	44
64. Које директиве ЕУ регулишу виноградарство и винарство, и у којој мери их је Србија пренела у домаће законодавство?	44
Пчеларство	45
65. Какав је статус пчеларства у ЕУ?	45
Рибарство	45
66. Шта је Заједничка политика рибарства?	45
67. Како се финансира Заједничка политика рибарства (ЗПР) и која је институција у ЕУ задужена за надзор њеног спровођења?	46
БЕЗБЕДНОСТ ХРАНЕ У ЕУ	46
Стандарди	46
68. Каква је веза политике ЕУ у области безбедности хране и ЗПП?	46

69. Да ли стандарди безбедности хране утичу на конкурентност домаће пољопривреде? 47
70. Који стандарди у безбедности хране се примењују у ЕУ? 47
71. Да ли су стандарди о безбедности хране у Србији исти као и стандарди у ЕУ? 48
72. Шта се подразумева под системом брзог обавештавања на тржишту ЕУ? 48
73. Шта се подразумева под изразом „од фарме до виљушке“? 48
74. Шта је то начело предострожности? 49
75. Како да потрошачи буду сигурни у квалитет хране коју купују? 49

Политика квалитета пољопривредних производа и заштита географског порекла пољопривредних производа 50

76. Шта се подразумева под политиком квалитета пољопривредних производа и која је разлика између те политике и правила ЕУ о стандардима безбедности? 50
77. Шта су то шеме квалитета пољопривредних производа и да ли постоје приватне шеме квалитета производа? 50
78. Шта се подразумева под органском производњом хране и да ли је та производња регулисана у Србији? 51
79. Шта је то географска ознака порекла, шта произвођач добија њеном заштитом и како да штити географску ознаку порекла? 51
80. Да ли може да се заштити ознака географског порекла за пољопривредни производ на нивоу ЕУ, иако је он произведен у Србији? 52
81. Да ли произвођачи из Србије могу да користе ознаку „фета“ за домаће сиреве или друге млечне производе? 52

Аутохтони производи и обичаји 53

82. Какву подршку могу да очекују наши произвођачи златиборске пршуте, кулена, кобасице? 53
83. Како ћемо заштитити аутохтоне пољопривредне производе? 53
84. Шта ће бити са обичајем прављења ракије у домаћинствима, када Србија буде чланица ЕУ? 54
85. На који начин се сада обавља ветеринарски надзор током и након клања свиња и шта ће улазак у ЕУ у том смислу променити? 55

Ветеринарство, добробит животиња и заштита биља 55

86. Колико је домаће законодавство у области ветеринарства усклађено са европским законодавством? 55
87. Како ће бити регулисан прелазак домаћих животиња преко границе, по уласку Србије у ЕУ? 55

88. Шта се ради са остацима из кланица у ЕУ и како је ова област регулисана у Србији?	56
89. Како је регулисана заштита биља у ЕУ?	57
90. Какав је значај усклађивања домаћих прописа с прописима ЕУ у области заштите биља?	57
91. Какав је режим заштите биља од штетних организама у ЕУ и како он утиче на извоз домаћих пољопривредних производа у ЕУ?	57
92. Где се могу сазнати услови за извоз пољопривредних и прехранбених производа у државе чланице ЕУ (санитарни, хигијенски, ветеринарски, фитосанитарни)?	58
93. Како привредни субјекти и пољопривредни произвођачи из Србије могу да се информишу о Заједничкој пољопривредној политици ЕУ и другим везаним политикама?	58
Листа корисних интернет адреса	60

Европска унија (ЕУ) улази у завршну фазу обликовања јединственог тржишта, чија је визија у основним контурама најављена пре више од пет деценија. Пројекти остваривања јединственог тржишта садрже комплексан скуп мера на институционалном, економском, технолошком и организационом плану. Реализацијом ових мера требало би да се успоставе услови за несметано кретање материјалних добара и фактора производње, знања, рада и капитала, на подручју целе Европе.

Пољопривредни сектор од почетка је имао специфичан положај и третман у овим процесима. Неретко, био је и опредељујући фактор динамике и интензитета интеграционих процеса у целини. Та улога не изостаје ни данас, али у доста измењеним условима и са стратегијом која садржи нове развојне циљеве и механизме.

Пољопривреда и прехранбена индустрија ЕУ представљају јединствен стратешки систем. Улога и значај овог сектора у укупној привреди ЕУ (и поред пада у релативним односима), огледа се у виталном значењу у обезбеђењу здравља становништва, руралном развоју и заштити животног простора.

ЕУ представља тржиште са око 500 милиона потрошача који су спремни да потроше скоро четвртину својих зарада на храну. Прехранбена индустрија учествује са 3–5% у бруто домаћем производу (БДП) и запошљава више од 3% радне снаге ЕУ. Сектор примарне пољопривредне производње запошљава око 2% радне снаге, доприносећи са преко 4% у БДП ЕУ. Сви приказани сегменти прехранбеног система ЕУ упошљавају око 20% радне снаге и производе више од 10% БДП.

Са аспекта текућих кретања и пројекција будућих односа и тенденција, треба имати у виду одређене дугорочније трендове у организацији тржишта, технологији и наступу. Број фармера у ЕУ-27 износи око 26,7 милиона што представља трећину њиховог укупног броја из периода када су дефинисани основни циљеви аграрне политике, пре више од пет деценија у Риму. Тенденција смањења броја фармера у ЕУ биће настављена под снажним дејством технолошких и демографских промена и растом дохотка. Из тог процеса резултираће и одговарајући производно-тржишни и развојни ефекти. С друге стране, број потрошача је повећан, уз тенденцију даљег раста, али релативно спорим темпом.

Пољопривреда је сектор привреде од посебног значаја за економски развој Републике Србије. Њен положај је специфичан, јер осим економског има и посебан социјални и еколошки значај, при чему је истовремено и носилац руралног развоја.

Пољопривреда доприноси националном богатству са значајним учешћем у стварању БДП. Учешће примарне пољопривреде у реализацији БДП Републике Србије у периоду 2001–2010. године било је у распону 24,6–9,7%. Учешће пољопривреде у националном БДП 2010. године процењено је на 9,6%. Овако високо учешће има још већи значај када се узме у обзир да је вредност примарних пољопривредних производа значајно нижа од вредности у прерађивачкој прехранбеној индустрији, и указује на суштински значај ове гране за укупну националну привреду.

Просечна годишња стопа раста нето пољопривредне производње у Србији, у

протеклих дест година износила је 1,3%, а бруто вредности 1,9%. У структури вредности производње, у истом периоду доминирала је биљна производња, док у развијеним привредама доминира сточарска производња.

Истовремено, Република Србија налази се у завршној фази међународних интеграција (чланство у ЕУ и Светској трговинској организацији), што ће довести до високог степена либерализације тржишта и јаке конкуренције. У наредном периоду следи даља либерализација тржишта, по основу преузетих обавеза у оквиру споразума ЦЕФТА, примене Споразума о слободној трговини с Републиком Турском и ЕФТА споразума. Од значаја за либерализацију тржишта је и Споразум о стабилизацији и придруживању између ЕУ и Републике Србије, који је већ трећу годину у примени.

Стога је приоритетни задатак српске пољопривреде да повећа општи ниво конкурентности, пронађе нова тржишта, прилагоди се правилима и стандардима ЕУ и СТО, освоји нова знања и технологије, које ће изменити структуру пољопривреде и спремно дочекати конкуренцију на домаћем и међународном тржишту.

Досадашње анализе указују на чињеницу да производни и економски ефекти српске пољопривреде нису на нивоу могућности које проистичу из расположивих ресурса, повољних природних и климатских услова. Зато је у наредном периоду неопходно интензивирати и адекватним буџетским средствима подржати развојну аграрну и руралну политику.

У очекивању 2014. године, која ће бити нова прекретница у историји ЗПП ЕУ, у Привредној комори Србије иницирана је израда публикације под називом „Питања и одговори о Европској унији за пољопривреднике“. У претходном периоду било је публикација са сличном темом. Ипак, оцењено је да најширем кругу заинтересованих треба омогућити да се упознају са овом компликованом, сложеном и веома захтевном политиком ЕУ. Концепцијом текста „Питања и одговори“ покушали смо да пружимо одговоре на конкретна питања, као што су: Зашто нам је потребна Заједничка пољопривредна политика? Шта грађани могу да очекују од пољопривреде? Зашто се дешавају реформе ЗПП? Шта нам је потребно за ЗПП будућности?

Како у једној публикацији није могуће одговорити на сва питања, издвојено је око стотинак оних чији ће одговори бити корисни најширем кругу читалаца – пољопривредним произвођачима, задругама, студентима, али и запосленима у државним институцијама, привредним коморама, као и свима онима који имају задатак да изазове европских интеграција приближе сектору пољопривреде.

Садржај је структуриран тако да у најважнијим тачкама обухвати ЗПП ЕУ, однос Србије и ЕУ у пољопривреди, као и основне појмове у вези са прилагођавањем тржишту ЕУ. Посебно су обрађени појмови који се односе на средства намењена за развој руралних средина, која се издвајају кроз IPARD компоненту претприступних фондова ЕУ. Разнородност делатности пољопривреде представили смо са по неколико, по нашем мишљењу, најважнијих питања, а тако су обрађена и питања стандарда безбедности хране, заштите географског порекла, добробити животиња, као и ветеринарска и фитосанитарна питања.

Кроз изложени сет питања и одговора покушали смо да предочимо пољопривредницима с којим трошковима могу рачунати приликом припрема овог

сектора за наступ на тржишту ЕУ, али и добити од тог процеса – које су значајне – иако се неке од њих у овом тренутку још не назиру. Најважнији циљ који смо хтели да постигнемо овом публикацијом јесте да се отколоне разне заблуде у вези с процесом европских интеграција, да се појасни положај српске пољопривреде и сва очекивања од процеса приступања ЕУ.

У Привредној комори Србије, бројним активностима доприноси се креирању свести пословних субјеката о значају европских интеграција за привредни развој Србије.

Надамо се да смо и овом публикацијом успели да створимо едукативно средство за подизање нивоа знања свих заинтересованих за сектор пољопривреде и да смо пружили допринос у разумевању већине проблема и препрека које се јављају у процесу европских интеграција.

„Питања и одговори о Европској унији – за пољопривреднике“ отворена су за нова питања и одговоре у неком наредном издању.

Војислав Станковић и Татјана Беук Пирушић

ПОЉОПРИВРЕДА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ – Заједничка пољопривредна политика ЕУ (ЗПП)

Шта је Заједничка пољопривредна политика ЕУ (ЗПП) и који су њени циљеви?

Заједничка пољопривредна политика (ЗПП) једна је од заједничких политика ЕУ, дефинисана још Римским уговором из 1957. године, као одговор земаља Западне Европе на недостатак хране и тежак положај пољопривредника у послератним годинама. Основни циљеви ЗПП, све до краја двадесетог века, били су:

- Повећање продуктивности у пољопривреди, унапређењем техничког развоја, рационализацијом пољопривредне производње и оптималним коришћењем фактора производње
- Обезбеђивање одговарајућег животног стандарда пољопривредних произвођача и њихових породица
- Стабилизација тржишта и смањење осцилација цена и понуде пољопривредних производа на најмању могућу меру
- Уредно снабдевање потрошача здравствено безбедним производима по разумним ценама.

У суштини, основни циљ формирања ЗПП био је заштита европског тржишта у односу на треће земље. Овај циљ је остварен формирањем заједничких механизма ЕУ који су довели до јединственог дефинисања цена и регулације тржишта.

Након неколико реформи, Агенда 2000 из 1999. године, уводи тзв. Европски модел пољопривреде (The European Model of Agriculture). Он је, са извесним корекцијама, задржан до данас, а заснива на следећим елементима:

- конкурентном пољопривредном сектору
- производњи усмереној на квалитетне производе и очување животне средине
- диверзификацији пољопривреде
- активној руралној заједници
- разумној и јединственој пољопривредној политици, јаснијем раздвајању одговорности између ЕУ и држава чланица и
- јасној користи за друштво од трошења буџета ЕУ на пољопривреду.

Који су основни принципи ЗПП?

Основни принципи на којима се заснива Заједничка пољопривредна политика ЕУ су:

1. Јединствено тржиште – све земље чланице ЕУ чине јединствено тржиште. Јединство тржишта огледа се како на унутрашњем тако и на спољном плану. Унутрашње



јединство значи да се роба може слободно кретати између земаља чланица, без царинских и других дажбина. На спољном плану то значи да за све земље важи иста царинска заштита за увозне производе која се утврђује на нивоу ЕУ.

2. Првенство Уније – овај принцип осликава тежњу да се избегну тржишни поремећаји и успостави стабилност у снабдевању. Њиме се, путем посебних инструмената, врши заштита домаћег тржишта од прилива стране робе (посебним увозним дажбинама). Овај принцип омогућава помоћ у пласману робе произведене у ЕУ на страна тржишта, путем извозних субвенција (уколико роба није ценовно конкурентна).

3. Финансијска солидарност – све земље чланице ЕУ, без изузетака, учествују у трошковима Заједничке пољопривредне политике, али удео у финансирању дела трошкова није једнак за све државе чланице.

Који су основни елементи ЗПП и из чега се она састоји?

З

У историји ЗПП мењали су се видови и начини подршке пољопривреди. Од 2000. године пољопривредна политика добила је своју данашњу форму која почива на два стуба:

Први стуб: Односи се на директна плаћања и тржишне интервенције. Основу подршке овог стуба чине различите мере које директно или индиректно подржавају доходак пољопривредника, а имају утицај на тржиште и цене.

Други стуб: Намењен је расту конкурентности пољопривреде, запослености, очувању животне средине и иновацијама у руралним подручјима. Рурални развој је све значајнија компонента ЗПП, која промовише одрживи развој у руралним областима, који се односи на економска, социјална и питања животне средине. Европска комисија створила је 2007. године фонд за рурални развој – Европски фонд за рурални развој (EAFRD).

Политика руралног развоја ЕУ за период од 2007. до 2013. године, има три главна циља, представљена кроз тзв. ОСЕ (групе мера), и тзв. ЛИДЕР приступ.

- ОСА 1 садржи мере за јачање конкурентности пољопривреде и шумарства.
- ОСА 2 укључује мере за очување и заштиту животне средине, као и сеоских предела.
- ОСА 3 укључује мере за побољшање квалитета живота у руралним областима као и мере за подстицање диверзификације прихода газдинства.

Скраћеница ЛИДЕР (LEADER) значи „Повезивање мера руралног развоја“, и садржи иновативни приступ унутар политике руралног развоја Европске уније. ЛИДЕР није пакет мера које треба спровести, већ је то метод који се може применити на било коју од мера прве три ОСЕ.

Које мере подршке су предвиђене Првим стубом и шта се њиме финансира?

Први стуб мера подршке (директна плаћања и тржишне интервенције), састоји се од различитих мера подршке којима се подржава доходак пољопривредника. У ове мере спадају:

- Јединствена плаћања за пољопривредна газдинства (Single Farm Payment). Суштина овог вида подршке је да се плаћања, која су раније била везана за одређене врсте производа (нпр. млеко, житарице), замене другим обликом подршке, тако што ће газдинства добијати исти износ средстава (прорачунат по хектару пољопривредног земљишта) као и раније, али ће моћи да производе и друге усеве.
- Да би произвођачи могли да добијају поменута плаћања, било је потребно да су у време које је одређено као референтни период (2000–2002. година) већ добијали субвенције.
- Поред овог општег, уведени су и посебни услови које произвођачи морају да испуне да би добили директну подршку (субвенције). То су стандарди јавног здравља, здравља и добробити животиња, здравља биља, заштите животне средине, као и очување земљишта у добром производном стању. Уколико произвођач не испуни неке од ових услова, плаћање му може бити смањено, а на крају и укинато.

По садашњим резултатима и прогнозама, овакав систем подршке води ширењу и реструктурирању производње, јер произвођачи нису више стимулисани за већи обим одређене производње.

- Шема поједностављених плаћања по површини (Simplified Area Payment Scheme, SAPS), је модел директних плаћања, прилагођен за земље које су ушле у ЕУ после реформе из 2003. године. По том моделу на посебан начин дефинише се укупан износ за директна плаћања, а затим се тај износ дели са пољопривредним површинама, за које се очекује да ће газдинства конкурисати за подршку.
- Тржишне интервенције примењују се за производе од стратешког значаја за прехранбену сигурност и доходак произвођача (шећер, вино, маслиново уље, итд.). У овом моменту у ЕУ се примењује велики број мера: спољнотрговинска заштита, интервентни откуп и други облици повлачења производа са тржишта, подршке потрошњи одређених производа, производне квоте, подршка произвођачким организацијама (у воћарству и повртарству) и слично.

И у овој области, као и код директних плаћања, земља чланица не може имати своје мере, већ су на снази мере политика на нивоу ЕУ у целини.

Које мере подршке су предвиђене Другим стубом и шта се њиме финансира?

- Оса 1. садржи мере подршке за јачање конкурентности – подржавају се различите капиталне инвестиције у производњи и преради пољопривредних производа и у шумарству, инвестиције у људске ресурсе, унапређење квалитета и безбедности хране.
- Оса 2. укључује мере подршке за рационално и одрживо газдовање ресурсима –

4

5

различита директна плаћања за надокнаду додатних трошкова или „изгубљених прихода“ услед примене еколошких стандарда, за боље управљање природним ресурсима, заштиту животне средине и пажљиво старање о животињама. Ове мере односе се и на подршку производњи у подручјима с мање повољним условима за пољопривреду.

- Оса 3. укључује мере за побољшање квалитета живота и увођење нових економских активности на селу. То су мере подршке делатностима на газдинству, које превазилазе оквире пољопривреде и шумарства – мини- погони за прераду пољопривредних производа, за производњу на традиционалан начин и сл. Поред тога, из ове групе мера могуће је подржавати различите пројекте изградње сеоске инфраструктуре, одржавање културне и природне баштине и друго.
- ЛИДЕР приступ је начин како да се дође до специфичних програма. Овом методом подржава се организовање локалних акционих група (Local Action Groups – LAGs), представника различитих локалних актера (општине, привредника, цивилног друштва, невладиног сектора и сл.), који се удружују у спровођењу специфичних пројеката од заједничког интереса. Циљ овог приступа је подржавање формирања и деловања ових група, као и израде локалних развојних стратегија.

Активности и мере подршке које су предвиђене мерама за рурални развој, нису стриктно одвојене, већ су повезане и често условљене. Из списка различитих мера, региони или земље бирају мере које дефинишу у складу са својим потребама, могућностима и са циљем што веће ефикасности програма. Основ за спровођење мера руралног развоја је Стратегија и Програм руралног развоја за одређену регију- државу, која омогућује дефинисање проблема, циљева и приоритета. У програмирању (прављењу) мера потребно је поштовати принципе конзистентности, конвергентности и компатибилности мера, што значи да се мере различитих политика не раздвајају, да немају супротних учинака и слично.

График бр.1: Мере подршке другог стуба ЗПП (за период 2007–2013)



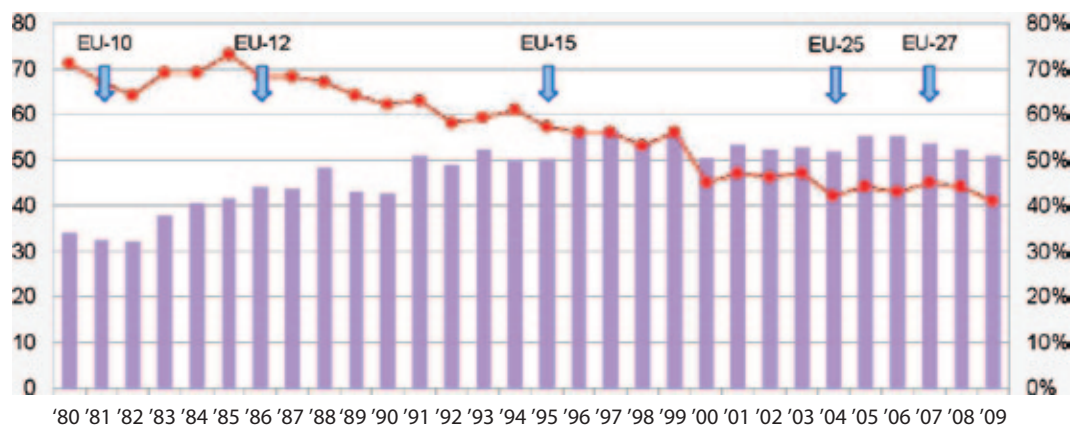
Извор: Европска комисија, Генерални директорат за проширење, Инструмент за претприступну помоћ (IPA).

Која средства за подршку пољопривреди су предвиђена у оквиру ЗПП и како се распоређују?

Заједничка пољопривредна политика финансира се из централног буџета ЕУ. У буџет се такође сливају средства и из других извора, као што су одређени порези које плаћају запослени при органима и институцијама ЕУ на своја примања, доприноси земаља ван Европске уније за одређене програме Уније, затим средства која плаћају компаније, уколико крше прописе о конкуренцији и друге законе. Средства за подршку ЗПП распоређују се по програмским циклусима (периодима) и према стубовима (групама мера) ЗПП. У текућем програмском циклусу (2007–2013) за мере из првог стуба ЗПП – Директна плаћања и тржишне интервенције – одређено је 293,105 милијарди евра док је за мере другог стуба – Рурални развој, намењено 69,750 милијарди евра.

6

График бр 2. Удео буџета ЗПП у укупном ЕУ буџету



Извор:Европска комисија, ГД за пољопривреду, годишњи извештај 2007.

Које мере подршке се суфинансирају у оквиру ЗПП и како?

Мере подршке првог стуба финансирају се средствима из буџета ЕУ, дакле у потпуности су покривене из ЗПП.

Мере подршке другог стуба ЗПП кофинансирају се, те је потребно да део средстава обезбеђује земља чланица (а други део се добија од ЕУ).

Мере подршке првог стуба намењене су директним плаћањима и тренутно је дозвољено расподелити средства на основу историјских права на субвенције, а други део се исплаћује по површини, тј. грлу стоке. Из средстава намењених овој групи мера плаћају се и интервенције у спољнотрговинском режиму, интервенције у вези откупних цена, подршка потрошњи одређених пољопривредних производа, подршка оснивању и раду произвођачких организација (нарочито у сектору воћарства и повртарства).

7

За развој руралних средина (мере другог стуба ЗПП) креиран је модел суфинансирања, који подразумева да се проценти улагања за појединачне групе мера крећу од 10%, 25% и 10% у групама мера 1, 2 и 3, а максимално могући износ који се може добити из ЕУ средстава је 85% кофинансирања.

Овај принцип је уведен као гаранција да ће сваки програм који је финансиран бити у складу с најмање три основна циља политике (детаљније објашњени у питању бр. 5). Процентуално учешће земаља чланица у финансирању мера руралног развоја оставља простора за флексибилност земаља чланицама и регионима у одређивању оних Оса политике (група мера) за које сматрају да су више важне са аспекта њихове ситуације и сопствених потреба.

За ЛИДЕР програм минимум уложених сопствених средстава је 5% од износа ЕУ средстава намењених за сваки од програма мера руралног развоја. За нове земље чланице овај проценат учешћа је 2,5%. Остатак потребних средстава плаћају сами корисници, а они могу имати различите врсте олакшица (подстицаја или бенефиција) од својих влада, како би обезбедили средства за сопствено учешће.

У ком правцу ће се развијати ЗПП после 2013. године?



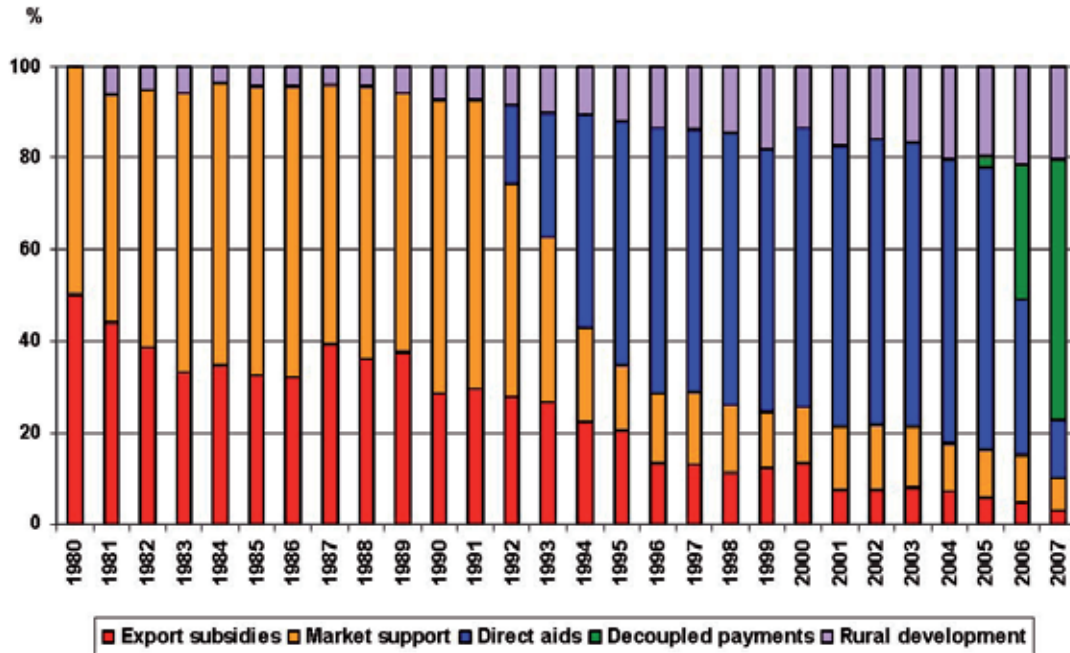
Европска комисија, у свом предлогу реформе ЗПП после 2013. године, задржала је висину средстава за потребе пољопривреде мање-више на садашњем нивоу, све до 2020. године.

У периоду после 2013. године постепено би се смањивале велике разлике у подршци коју добијају пољопривредници у земаљама старијим чланицама, у односу на своје колеге у новим чланицама. Предлог Европске комисије предвиђа да се директна плаћања повећају пољопривредницима у Литванији за 33%, у Румунији 31% и у Бугарској 22%. Највеће смањење имали би пољопривредници на Малти (мање за 7,5%), Холандији (мање за 5,5%) и Италији (мање за 4,5%). До 2019. године земље чланице би требало да почну да уводе јединствени систем плаћања по хектару, а тај процес би требало да се доврши до 2028. године, међутим, не као обавезујући циљ. Комисија предвиђа да се подршка пољопривредницима која прелази износ од 150.000 евра годишње по произвођачу, постепено смањује после 2014. године (20% умањења за износе од 150.000 до 200.000 евра, 40% за износе од 200.000 до 250.000 евра и 70% за износе од 250.000 до 300.000 евра). Највећи износ подстицаја које ће моћи да добије активно пољопривредно газдинство ће се ограничити на 300.000 евра годишње. ЕК је такође предложила да се 30% помоћи пољопривредницима услови већом бригом за екологију, кроз диверзификацију култура.

Планира се да се од 30. септембра 2015. престане с применом система ограничења производње шећера и минималних потрошачких цена, како би се убудуће избегле несташице овог производа и повећао извоз. ЕК ће оформити фонд за ванредне ситуације (у висини од 500 милиона евра годишње), за решавање проблема у кризним ситуацијама. Предвиђају се и нови инструменти осигурања од временских непогода или наглог пада цена на тржишту. Посебне погодности предвиђене су за младе пољопривреднике (млађе од 40 година) током првих пет година од започињања пољопривредне активности. Они би по овом предлогу имали 25% већа директна

плаћања од старијих пољопривредника (јер је у ЕУ 2/3 пољопривредника старије од 55 година).

График бр. 3: Промене аграрне политике, мере подршке ЗПП



Export subsidies – извозни подстицаји

Market support – подршка тржишту

Direct aids – директна помоћ

Decoupled payments – директна плаћања (независно од производње)

Rural development – рурални развој

Које институције ЕК су задужене за креирање и спровођење ЗПП?

Институционални оквир ЕУ чине: Европска комисија, Савет министара, Европски парламент, Европски суд правде, Ревизорски суд и Рачуноводствени суд. Ових шест институција представљају оквир на коме почива ЕУ, а њиховом међусобном сарадњом обезбеђује се несметано функционисање ЕУ. У оквиру Европске комисије постоје Генерални директорати – ГД (Directorat general – DG), од којих су за пољопривреду најзначајнији:

- Генерални директорат за пољопривреду и рурални развој (DG AGRI)
- Генерални директорат за здравље и заштиту потрошача (DG SANCO), у чијој надлежности су ветерина и безбедност хране, као и фитосанитарна политика
- Генерални директорат за трговину (DG TRADE)
- Генерални директорат за регионални развој (DG REGIO)

9

ОДНОСИ СРБИЈЕ И ЕУ У ОБЛАСТИ ПОЉОПРИВРЕДЕ

Споразум о стабилизацији и придруживању

Шта је Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП)?

10

Споразум о стабилизацији и придруживању (ССП) је међународни уговор, потписан 29. априла 2008. године, између Републике Србије и Европске уније. ССП успоставља правни оквир којим се утврђују односи државе потписнице и ЕУ у следећим областима: политички дијалог, регионална сарадња, слободно кретање роба, људи, услуга и капитала, правосуђе и унутрашњи послови, конкуренција, финансијска сарадња, усклађивање закона и др. Две најважније обавезе које Република Србија преузима овим споразумом су успостављање зоне слободне трговине и усклађивање законодавства Републике Србије с правом ЕУ. Споразумом се ствара зона слободне трговине између Србије и ЕУ, у прелазном периоду од шест година. Рок за либерализацију трговине одређен је у складу са способношћу српске индустрије и пољопривреде да се прилагоде слободној трговини, али и са жељом Србије за што бржим завршетком реформи и приступањем Европској унији. Обавеза Србије састоји се у постепеном укидању царина на увоз робе пореклом из Европске уније у прелазном периоду. С друге стране, Европска унија овим уговором потврђује слободан приступ роби из Србије на тржиште Европске уније. Да би отпочела примена ССП, неопходно је да он буде ратификован у свим државама чланицама ЕУ. До ратификације, примењује се Прелазни споразум о трговини и трговинским питањима.

Европски парламент ратификовао је Споразум о стабилизацији и придруживању јануара 2011. године и до средине децембра 2011. године су га ратификовале 23 земље чланице ЕУ (од 27). У октобру 2011. године Европска комисија, у свом Мишљењу о кандидатури Србије, препоручила је да се Србији додели статус кандидата за чланство у Европској унији, те да се преговори о чланству отворе, чим Србија оствари напредак у дијалогу с Приштином.

Која је разлика између ССП и Прелазног трговинског споразума (ПТС)

11

До ратификације Споразума о стабилизацији и придруживању, примењује се Прелазни споразум о трговини и трговинским питањима (ПТС), који омогућава несметане економске односе са ЕУ. С почетком примене Прелазног трговинског споразума, од 1. јануара 2009. године, почело је фазно укидање царина на индустријске и пољопривредне производе пореклом из ЕУ.

Прелазни споразум о трговини и трговинским питањима (ПТС) има привремени карактер, а примењиваће се до потпуне ратификације ССП. Прелазни споразум служи да се преброди период ратификације ССП у свим земљама чланицама Уније и престаје да важи окончањем процеса ратификације и ступањем на снагу ССП.

Прелазним трговинским споразумом предвиђено је да се у периоду од шест година постепено успостави слободна трговина индустријским и пољопривредним производима. Дефинисане су три групе производа према осетљивости, за које ће либерализација царина бити остварена након периода од две, пет, односно шест година. За производе који се не сматрају осетљивим, царине ће бити укинута у моменту ступања на снагу Споразума.

Последња царина за индустријске производе пореклом из ЕУ, биће укинута 1.1. 2014. године. За одређене пољопривредне производе, стратешки битне за Србију, царина за робу пореклом из ЕУ ће остати и након 1.1.2014. године.

Кључни сектори домаће привреде остаће на високом степену заштите у току прелазног периода од пет, односно шест година.

Главни циљ ПТС је успостављање слободне трговине, усклађивање прописа Србије у областима од значаја за трговину између две стране и успостављање механизма за ту сарадњу. Са аспекта пословних субјеката, споразуми представљају извор гаранције да бесцарински извоз у ЕУ неће зависити од политичких или других фактора. Ово утиче на поузданост и стабилност пословне климе, посебно извозно-увозних послова.

У чему је разлика између статуса кандидата за чланство у ЕУ и статуса потенцијалног кандидата за чланство у ЕУ – за пољопривреду Србије?

Најзначајнија разлика у статусу земље кандидата и потенцијалног кандидата је у могућностима коришћења средстава претприступне помоћи које финансира ЕУ.

Добијањем статуса кандидата за чланство у ЕУ, пољопривреда Србије добиће могућност коришћења средстава намењених за рурални развој, а која су предвиђена V компонентом IPA инструмента за претприступну помоћ. Програм IPA (Instrument for Pre-Accession Assistance) треба да обезбеди помоћ државама кандидатима и државама потенцијалним кандидатима у усклађивању националног законодавства с правном тековином ЕУ, припреми их за коришћење структурних и кохезионих фондова. Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде Републике Србије дефинише приоритете и мере које ће се спроводити у одређеном временском периоду, путем пројеката који ће се финансирати из IPA програма.

Предуслов за добијање средстава намењених развоју руралних средина је да Савет министара ЕУ одобри Србији статус кандидата за чланство и да Европска комисија акредитује (потврди) децентрализован систем за управљање расположивим средствима у Србији.

1 2

Процес приступања ЕУ

Како се воде преговори о приступању ЕУ?

13

Званичну кандидатуру за чланство подноси држава која жели да постане чланица ЕУ. Држава од Европске комисије (ЕК) добија упитник о мерама које треба да предузме, како би постала чланица ЕУ. Србија је Европској комисији уручила одговоре на Упитник 30. јануара 2011. године. Након што добије одговоре на упитник, ЕК даје мишљење (Avis) о спремности те државе да добије статус кандидата за чланство у ЕУ и отпочне преговоре. У октобру 2011. године Европска комисија је у Мишљењу о кандидатури Србије препоручила да Србија добије статус кандидата за чланство у ЕУ. Мишљење ЕК мора да усвоји Савет министара, који потом одређује званични датум почетка преговора с том државом.

Преговори о чланству у ЕУ представљају последњу и уједно најтежу фазу европске интеграције једне државе. Највећим делом ради се о усклађивању законодавства државе кандидата с политичким, правним, привредним и друштвеним структурама Уније. Преговара се о условима под којима држава кандидат приступа ЕУ, а који се, у основи, односе и на усвајање правних тековина ЕУ (acquis communautaire). Правне тековине ЕУ, за потребе преговарања, подељене су у 35 поглавља и преговара се о сваком посебно. Предмет преговора су учешће у раду заједничких институција (број посланика у Европском парламенту, број гласова у Савету министара, итд.), затим заједничка пољопривредна политика, регионалне и структурне политике, економска и монетарна унија и буџетске политике (давања и добијања из заједничког буџета ЕУ). Пошто се преговори оквирно затворе (дефинишу) у свим поглављима (областима), њихови резултати се уносе у нацрт Споразума о приступању. На основу овог нацрта, Европска комисија доноси одлуку о захтеву за чланство државе кандидата, а одлуку о приступању нове државе Европској унији доноси Савет једногласно. Држава кандидат тада постаје држава која приступа ЕУ. Када Споразум о приступању потпишу представници највиших органа власти држава чланица ЕУ и оне земље која приступа, следи процес ратификације и након тога Уговор ступа на снагу.

Држава кандидат обавезна је да, до ступања у чланство у ЕУ, усвоји правне тековине ЕУ у целини и да гарантује њихову ефикасну примену. Уколико постоји реалан и оправдан разлог због којег није могуће усвајање и примена правне тековине у одређеним поглављима, може да се одобри – на захтев државе кандидата – прелазни период у оквиру којег та држава може и након приступања ЕУ да усклађује национално законодавство за то поглавље, с правним тековинама ЕУ.

Од тренутка ступања у чланство, за нову државу чланицу важе сва права и обавезе које произлазе из Уговора о приступању, уз поштовање договорених прелазних рокова.

Како је могуће водити преговоре о приступању ЕУ у области пољопривреде, ако ће тек у будућности бити познато каква ће бити Заједничка пољопривредна политика ЕУ (ЗПП)?

Србија се налази у специфичној ситуацији: у току су преговори за чланство у Светској трговинској организацији – СТО, на снази је Прелазни споразум о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице и Републике Србије, а суочиће се и са непознаницама које носи нова реформа ЗПП након 2013. године, и финални резултати преговора са земљама чланицама унутар СТО.

Међутим, оквир ЗПП, његови основни елементи, као што је подела подршке на два стуба, неће се мењати ни после 2013. године. С друге стране, први стуб мера, њен највећи део, није предмет преговора, већ припремљености државе кандидата да систем подршке у целини прихвати и примени.

Важан основ за преговоре у области пољопривреде представља добра статистика и познавање услова и стања пољопривреде државе кандидата, њене историје и структуре националних мера за подршку пољопривреди и руралном развоју.

График бр. 4: Нова ЗПП



Шта домаћи пољопривредници добијају, а шта губе чланством Србије у ЕУ?

Највећа корист коју произвођачи добијају чланством у ЕУ је стабилност подршке и већа стабилност тржишта, у односу на постојеће стање у Србији. Једна од основних карактеристика ЗПП је финансирање у седмогодишњем периоду, с тачно утврђеним износима субвенција могућим корисницима и наменама на годишњем нивоу. На овај начин, међу све учеснике у процесу производње, прераде и пласмана хране уноси се стабилност, предвидљивост и конзистентност у пољопривредној политици. Сваки пољопривредник је сигуран с коликом помоћи годишње може да рачуна и на основу тога може слободно планирати како ће уложити средства.

14

15

Ниво цена не може се гарантовати, али се развијеним и уходаним инструментима ценовне политике обезбеђује мања промена цена и онемогућавају њихова висока варирања, што на домаћем тржишту тренутно није случај.

С друге стране, отварањем тржишта и снижавањем царинских стопа за увозне производе, српски пољопривредници ће морати да се изборе квалитетом и ценом за место, како на домаћем тако и на иностраним тржиштима, и у исто време да се придржавају свих важећих прописа у области безбедности хране, система квалитета и очувања, и одрживог коришћења природних ресурса (примена добре пољопривредне праксе).

Да ли у Србији постоје све институције државе које треба да спроводе ЗПП када постанемо чланица ЕУ?

16

У Србији тренутно постоје све институције које треба да спроводе ЗПП ЕУ. Обим и структуре ових институција константно се усклађују и припремају за преузимање обавеза. Тамо где је то неопходно, обавља се процес акредитације од стране Европске Комисије.

Које институције ће се бавити применом ЗПП у Србији и с којим овлашћењима?

17

Главне институције које ће се бавити применом ЗПП су:

- Управљачко тело IPARD програма (IPA компонента за рурални развој), које је задужено за израду и акредитацију програма за Рурални развој и праћење, процену и извештавање ЕК о реализацији програма. Ово тело спроводи и процес информисања о самом програму и одговорно је за правилно функционисање целокупног система и сарадњу са ЕК.
- Агенција за аграрна плаћања (Управа за аграрна плаћања) која обавља сва плаћања крајњим корисницима, у складу с националним програмом за Рурални развој.
- Национални IPA координатор и Национални службеник за акредитацију – управљачки и контролни систем чине делови Министарства финансија (национални службеник за одобравање и Национални фонд) који су именовани у току 2009. године, у склопу припрема за акредитацију за коришћење прве и друге компоненте IPA.
- Систем акредитованих лабораторија за издавање потребних сертификата и потврда о квалитету роба и услуга.

Каква је улога Агенције за аграрна плаћања?

Послове Агенције за аграрна плаћања обавља Управа за аграрна плаћања Министарства пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде и представља својеврсни „трезор“ пољопривреде. Може функционисати у саставу министарства или као издвојени орган, али у надлежности је Министарства пољопривреде. Одговорна је за сва плаћања у области пољопривреде, према свим корисницима мера и на одређени начин представља канал између Брисела („трезора“ ЕУ) и крајњих корисника земље чланице (пољопривредника, предузећа, предузетника, локалних заједница, невладиних организација...).

18

Које су кључне институције у Србији којима се пољопривредни произвођач може обратити за помоћ и/или савет?

- Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде (<http://www.mpt.gov.rs>)
- Подручне стручне саветодавне службе (<http://www.psss.rs>)
- Канцеларије Мреже за подршку руралном развоју (<http://www.ruralinfoserbia.rs>)
- Општинска/градска управа – одељења за пољопривреду
Управа за пољопривреду Града Београда (<http://www.beograd.rs/cms/view.php?id=1340209>)
- Привредна комора Србије (www.pks.rs)
- Регионалне привредне коморе и Привредне коморе
Привредне коморе у Србији (<http://www.pks.rs/Default.aspx?tabid=1816>)

19

Које услове мора да испуни пољопривредник да би могао да прима директну помоћ и помоћ за рурални развој из фондова ЕУ?

Постоје општи и посебни услови за конкурисање за помоћ из фондова за рурални развој.

Посебни или специфични услови се односе само на поједине мере, док општи важе за све и односе се на то да:

- пољопривредни произвођачи треба да буду регистровани у Регистру пољопривредних произвођача
- морају да испуне све обавезе према пореској управи
- морају да потврде да нису кривично гоњени за потраживања јавних дуговања
- уколико нису власници земље, морају да прикажу уговор о коришћењу или закупу непокретности с трајањем уговора минимум 8 година од момента слања захтева
- морају да одређеним бизнис-планом покажу валидност инвестиције

20

- морају да докажу да у случају финансирања више пројеката не постоји иста пријава за финансирање од стране друге финансијске подршке (пројекта и сл.)
- не могу тражити нове инвестиције у IPARD програму пре него што заврше претходне.

Због чега је важно да пољопривредници региструју своје имање и домаће животиње и како то да учине?

21

Министарство пољопривреде, шумарства и водопривреде Републике Србије од 2004. године започело је процес регистрације пољопривредних газдинстава, са циљем да тачно препозна кориснике аграрног буџета, како би рационалније спровело мере за подстицање развоја пољопривредне производње и успоставило директан контакт с произвођачима, без посредника. Упис пољопривредних газдинстава у Регистар је добровољан, бесплатан и није везан за рок. Пољопривредно газдинство се региструје у најближој јединици Управе за трезор, попуњавањем прописаних образаца и одређеним прилозима. Сви подстицаји се дају само за регистроване животиње, површине, културе. Уколико се одговарајући податак (површина под одређеном културом, број стоке и сл.) не налази у регистру газдинства, неће бити могуће остварити субвенције.

Због чега је важан пољопривредни попис газдинстава који ће бити одржан 2012. године?

22

Пољопривредни попис 2012. године ће бити први попис пољопривредних фондова (људских ресурса, имања, стоке, механизације) након 1968. године. Упитник за потребе овог пописа биће много комплекснији него што је стандардни сет питања који се користи при редовним, десетогодишњим пописима становништва. На основу ових резултата и прецизних података о свим пољопривредним и шумским ресурсима и пољопривредној производњи, дефинисаће се преговарачка позиција са ЕУ. Осим тога, створиће се аналитичка основа за квалитетнију, правичнију и ефикаснију расподелу подршке из националног програма за развој пољопривреде и руралних подручја.

Међу најзначајније непознанице у пољопривредној статистици Србије у овом моменту спадају – обим пољопривредних површина и њихова структура, број активних домаћинстава и њихови људски ресурси, структура газдинстава и њихови извори прихода и сл. Поред тога, недостају статистички критеријуми за раздвајање руралних и осталих подручја, као и шири спектар података о руралним срединама.



Шта се подразумева под Мрежом рачуноводствених података о фармама ЕУ (Farm Accountancy Data Network – FADN) и када ће бити уведен такав систем код нас?

Предуслов за креирање одговарајуће политике у области пољопривреде је познавање производних карактеристика њених учесника. С тим циљем, у свим државама чланицама ЕУ функционише Мрежа рачуноводствених података о фармама (FADN), као обавезни инструмент за креирање аграрне политике. Прикупљањем података о производно-економским карактеристикама одабраних пољопривредних газдинстава у земљи, ствара се одговарајућа основа за различите врсте анализа које представљају полазну основу у креирању пољопривредне политике, засноване на реалним потребама њених корисника. Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде започело је крајем 2011. године спровођење пројекта који за циљ има успостављање Мреже рачуноводствених података на одабраним газдинствима.

23

Шта представља интегрисани систем контроле плаћања (Integrated Administration and Control System – IACS) и када ће он бити уведен код нас?

У циљу примене мера подршке по јединици површине (субвенције по хектару обрадиве површине), у земљама чланицама функционише тзв. Интегрисани систем контроле плаћања. Предуслов за његово функционисање је успостављање Система идентификације парцела (LPIS – Land Parcel Identification System), који омогућава евидентирање (бележење) сваке појединачне парцеле у земљи, као и њеног власника/корисника (пољопривредник или предузеће). Како би Србија могла да примени раније поменути систем директних плаћања, оснивање оваквог система је неопходно и његово формирање се очекује у наредном периоду.

24

Да ли Србија има програме и мере за развој руралних подручја и како се добијају средства предвиђена за те намене?

Србија је 2010. године усвојила Национални програм за рурални развој и тренутно се ради на програму за V компоненту IPA програма за рурални развој, који чини саставни део Националног програма за рурални развој. Овим програмима биће дефинисане мере подршке руралном развоју, у складу с принципима ЕУ. Процедуре које су предвиђене Националним програмом, нешто су једноставније у односу на процедуре и захтеве који ће бити предвиђени IPARD програмом и усаглашени са ЕУ правилима.

25

Средства из IPA компоненте за рурални развој добијају се након испуњавања услова прописаних Националним програмом, односно правилником (IPARD програм). Овај процес почиње прикупљањем потребне документације, израдом пословних планова за планиране инвестиције и подношењем захтева Управи за аграрна плаћања. Након добијања позитивног решења, приступа се реализацији инвестиције, спроводе се контроле пре и после инвестиције, и на крају – Управа за аграрна плаћања издаје налог за плаћања произвођачима.

Важно је напоменути да се ова средства добијају након обављене инвестиције.

Има ли Влада Србије припремљен програм за пољопривредна газдинства која неће бити конкурентна?

26

Национални програм руралног развоја Србије сачињен је у складу са стратешким смерницама развоја пољопривреде и руралног развоја. Једна од компоненти овог програма јесте и унапређење конкурентности домаћих производа, а самим тим и домаћих пољопривредних произвођача. Мерама које су дефинисане овим програмом, омогућава се оним пољопривредним произвођачима који то желе, да увећају обим производње до обима који би им омогућио конкурентнију производњу, а тиме и конкурентност газдинства. За она газдинства која нису у могућности да достигну минимални обим за конкурентну производњу или прераду, постоје друге мере подршке које им омогућавају прелазак ка непољопривредним активностима и обезбеђивање допунских извора прихода, ван примарне пољопривредне производње (нпр. сеоски туризам, традиционални занати, чување аутохтоних раса, органска пољопривреда, и сл).

Поред подршке руралном развоју и пољопривреди, потенцијални извори помоћи овим газдинствима су и кохезиони и социјални фондови ЕУ.



ПРИЛАГОЂАВАЊЕ ТРЖИШТУ ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ

Пољопривредник у Србији – пољопривредник у ЕУ

Како наш пољопривредник може бити конкурентан европском (нпр. француском или немачком)?

Иако се за српску пољопривреду не може рећи да има развијену конкурентност какву срећемо у већини земаља ЕУ, константан раст извоза пољопривредних производа који Србија бележи у протеклим годинама, у великој мери показује да српска пољопривреда може бити конкурентна европској. Основни елементи конкурентности Србије у овом моменту су ниске цене пољопривредних производа, настале као последица ниске цене рада и ниске цене земљишта (услед недовољно активног тржишта земљишта), али то су фактори који не могу бити фактори конкурентности, ни на дуги рок, нити у географском окружењу у коме се налази Србија.

27

Постојећи ниво приноса и квалитета производа резултати су недовољне финансијске подршке пољопривреди, у односу на ону коју можемо очекивати уласком у ЕУ. Простор за раст конкурентности лежи у значајним природним ресурсима, који Србију стављају у врх међу европским земљама.

Данас у Србији постоје пољопривредна газдинства која се већ сада налазе на истом, или чак вишем нивоу конкурентности од оних у непосредном окружењу, па и у Западној Европи. Њихов даљи опстанак и развој ће бити условљен и њиховом способношћу да даље прате развој и захтеве тржишта и да одговоре свим изазовима које они доносе.

Простор за раст конкурентности лежи у значајним природним ресурсима, који Србију стављају у врх међу европским земљама, у сфери унапређења стандарда квалитета и унапређења производног програма, бржем продору иновација и чвршћем производном ланцу.

Колико морају бити велика пољопривредна газдинства после уласка у ЕУ?

Не постоје захтеви који дефинишу минималне величине поседа након уласка у ЕУ. Величина поседа може имати улогу код конкурисања за поједине врсте подршке из фондова IPARD, али и данас постоје минимални услови које газдинство мора испунити, како би било регистровано и имало право да конкурише за поједине уредбе из Националног програма за рурални развој.*

28

*Према Уредби 73/2009 о директној шеми подршке фармерима, фармером се сматра физичко или правно лице, или група правних и физичких лица, у било ком правном статусу групе и чланова по националном праву, а њихово предузеће се налази на територији ЕУ и бави се пољопривредним активностима. Под пољопривредном активношћу подразумева се производња, узгајање или гајење пољопривредних

производа, укључујући жетву, мужу, гајење и држање животиња за потребе фарме, или чување земље у условима очувања животне средине и добре пољопривредне пракс.

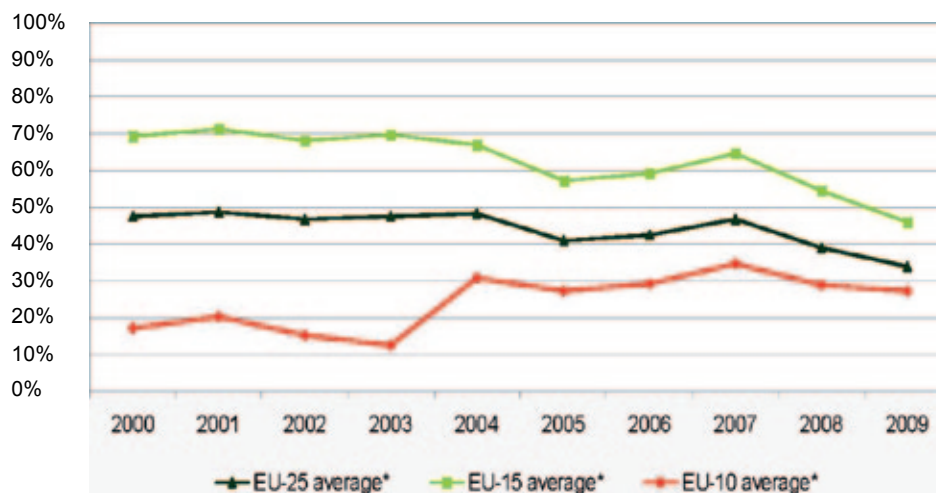
Како улазак у ЕУ утиче на приходе пољопривредника?

29

На приходе пољопривредника ће утицати јединствена царинска политика унутар ЕУ и промена износа и структуре субвенција. Пољопривредници ће и даље моћи да рачунају на подршку државе у унапређивању њихове конкурентности. Буџет ЕУ за пољопривреду, односно за Заједничку пољопривредну политику, износи више од половине укупног буџета ЕУ, те ће без обзира на могуће измене у овој области, субвенције државе сигурно остати релативно високе у поређењу са садашњим стањем у Србији. Нарочито ће порастати субвенције за улагања у модернизацију великих комерцијалних домаћинстава и удружења малих пољопривредника. Такође, увећаће се и улагања у рурални развој и изградњу неопходне инфраструктуре, како би се повећала конкурентност српске пољопривреде.

Искуства о промени зараде пољопривредника у 10 нових држава чланица ЕУ јасно указују да је дошло до великог повећања зарада пољопривредника, што се може очекивати и у Србији када постане држава чланица.

График бр 5. Просечни удео прихода пољопривредника у приходу привреде у ЕУ



EU 10 average* – просечан приход пољопривредника у ЕУ 10 чланица

EU 15 average* – просечан приход пољопривредника у ЕУ 15 чланица

EU 25 average* – просечан приход пољопривредника у ЕУ 25 чланица

Шта се подразумева под допунском делатности газдинства у ЕУ и какви су услови за њихово увођење?

Допунска делатност подразумева друге врсте пословних активности пољопривредних газдинстава, поред пољопривредне производње. Ова врста делатности представља једно од решења за опстанак породичних газдинстава која нису у стању да достигну задовољавајући ниво конкурентности, бавећи се само пољопривредном производњом. Политика руралног развоја ЕУ предвиђа низ приоритета за које се може одобрити подршка, укључујући приоритете као што су:

- изједначавање пољопривредних активности и активности блиских пољопривреди, ради осигуравања вишеструких делатности или алтернативних прихода и
- подршка туризму и привредним делатностима.

На нивоу ЕУ нису прецизиране врсте активности за које ће се одобрити помоћ у оквиру политике руралног развоја. Битно је да појединачни пројекти, за које се тражи кофинансирање из ЕУ, буду у складу са Националним планом развоја. Овај документ прецизира одабране приоритете и мере на националном нивоу, очекиване резултате, процену потребних средстава и меродавна тела за спровођење плана руралног развоја. Заједничке институције ЕУ учествују у политици руралног развоја сваке поједине чланице, пре свега путем одобравања националног плана, а затим и у надзору спровођења мера и циљева из националног плана.

30

Да ли је предвиђена државна помоћ којом би се спречило претерано уситњавање пољопривредних парцела?

На нивоу ЗПП не постоји подршка спречавању уситњавања земљишта. Постоје национални закони о промету и наслеђивању земљишта (с традицијом дугом и по неколико векова), којима се штити посед од уситњавања и распарчавања.

Законом о закупу земљишта Србије уређује се планирање, заштита, уређење и коришћење пољопривредног земљишта као добра од општег интереса. Члан 27 овог закона забрањује уситњавање обрадивог пољопривредног земљишта на парцеле испод пола хектара. У погледу промета земљишта, српски закон предвиђа право прече куповине власницима суседних парцела, који на тај начин добијају прилику да укрупне посед. Мера коју својим ауторитетом предузима и подстиче држава је комасација. Комасација земљишта је мера којом се обезбеђује груписање расцепканог или разбацаног поседа истог домаћинства или власника, када је то могуће.

31

Шта су шеме помоћи младим фармерима у ЕУ?

Шема подршке младим фармерима намењена је младим пољопривредницима (до 40 година старости) са одговарајућим знањима и вештинама, да започну са делатношћу или да направе структурне промене на својим поседима. Најчешће ова помоћ подразумева одређену финансијску помоћ, субвенционисану каматну стопу или комбинацију ових помоћи, бонусе за инвестиције које имају већи интензитет,

32

грејс-период за увођење стандарда ЕУ и слично. Новим прописима, подршка за започињање нових послова биће условљена прављењем пословног плана (бизнис-план), као гаранција за обезбеђивање развојних активности новог поседа.

Шта су Произвођачке организације и у чему је њихов значај?

33

Произвођачке организације су организације формиране око појединих сектора пољопривредне производње (произвођачи млека, шећера, меса...) и представљају важан чинилац пољопривреде ЕУ. Такође, оне представљају релевантног партнера Европској комисији, приликом креирања Заједничке пољопривредне политике.

Ово јесте сегмент који недостаје Србији и на коме се мора радити у будућности. Ове организације јесу промотери својих интереса, али и чиниоци креирања и примене успешне пољопривредне политике, кројене према потребама корисника и тржишта.

Положај, статус и значај задруга у ЕУ

34

Имајући у виду да су широм света оформљени многобројни облици задругарства, Међународни задружни савез (ICA) установио је седам основних правила која изворно дефинишу задружно предузеће и шта би оно требало да представља. У свету је прихваћено да задруге представљају мала и средња предузећа која могу имати велики утицај на економску и социјалну структуру државе. Осим тога, степен развијености задругарства одређен је друштвено-економским условима привређивања и институционалним амбијентом.

Задругарство у целом свету, па и у ЕУ, гради се на следећим принципима и вредностима:

1. Добровољно и отворено чланство
2. Демократска контрола од стране задругара
3. Економско учешће задругара
4. Аутономија и независност задруге
5. Образовање, обука и информисање
6. Међузадружна сарадња
7. Брига за заједницу

Новија економска и привредна пракса показују да су у појединим земљама и појединим секторима ЕУ

задруге задржале важну улогу у привредном систему. Модел задружних структура различит је у појединим земљама чланицама и зависан је највише од достигнутог нивоа привредног развоја.



Шта се исплати/не исплати производити за тржиште Европске уније?

Тржиште ЕУ функционише на принципу исплативости производа, не само произвођачима већ и потрошачима. Отуда, одговор на ово питање није лак. У сваком случају, одлука о томе шта ће производити на свом газдинству, пре свега је на самом произвођачу. Он мора планирати своју производњу у складу са ситуацијом на тржишту, али и у складу са својим могућностима да понуди тржишту производ који ће бити конкурентан ценом и квалитетом.

Наука, такође, нема одговор на питање која је оптимална производна структура, која оптимална величина газдинства и сл. Газдинства бирају своју развојну стратегију у складу са расположивим ресурсима, пословним амбијентом и потребама тржишта, што су фактори који се динамично мењају.

Нека од испитивања тржишта говоре да земље као што је Србија на Европско тржиште најлакше могу пласирати производе који се одликују врхунским квалитетом, уграђеном додатом вредношћу, затим еколошке производе и друге препознатљиве, специфичне традиционалне локалне производе и услуге.

35

Субвенције у пољопривреди

Да ли ће српски пољопривредници имати једнака права на директна плаћања као и колеге из држава чланица, када Србија постане чланица ЕУ?

Уласком Србије у ЕУ, право на директну помоћ имаће сви регистровани пољопривредни произвођачи који се придржавају правила производње у вези са здрављем људи, животиња и биљака, заштитом животне средине и добробити животиња, и уколико земљиште одржавају у добром пољопривредном и еколошком стању.

Права свих пољопривредника изједначена су оног момента када земља постане чланица ЕУ. Међутим, висина подршке пољопривреди постепено се усклађује до нивоа који важи за земље старе чланице. Поред осталог, овакав приступ је последица чињенице да би изједначен износ подршке у моменту прикључења, довео до значајно вишег додхотка пољопривредника у односу на друге категорије запослених у привреди. На пример, земље које су постале чланице ЕУ 2004. године, биће по правима на висину субвенција из ЕУ буџета изједначене са старим чланицама тек 2013. године.

36

Да ли постоје ограничења у директним плаћањима које може да оствари једно газдинство?

Применом система једнократног плаћања (Single Payment Scheme-SPS), износ укупне субвенције (подстицаја) коју ће примити пољопривредник у једној години зависи од просечног износа ранијих субвенција које је примао, или од броја хектара које обрађује у првој години након увођења система. Важно је напоменути да се код 10

37

нових чланица ЕУ (које су приступиле Унији 2004. године) примењује поједностављени модел (Single Area Payment Scheme – SAPS), према коме се ниво субвенција по хектару одређује линеарно, сразмерно површини коју фармер обрађује, а до максималног износа по хектару предвиђеног Уговором о приступању. Најмањи део субвенција у ЕУ исплаћује се у неколико земаља чланица према броју грла или површини у производњи неколицине производа, као што су овчје, козје и телеће месо, дурум пшеница, ратарске културе за био-гориво, језграсто воће, пиринач, семена, легуминозе, млеко, засади маслине, памук, дуван и шећер.

Која је разлика између система непосредних плаћања у ЕУ и облика и обима досадашње помоћи пољопривредницима у Србији?

38

Систем подстицаја који се спроводи у Србији, посебно у области руралног развоја, у великој мери је усклађен са оним који се спроводи у ЕУ, с тим да су процедуре и захтеви знатно поједностављени. Суштински, разлика није велика у односу на предуслове за подршку која ће бити на располагању пољопривредницима када Србија буде чланица ЕУ. Међутим, захтеви ће сигурно бити комплекснији, пре свега у смислу документовања стања, финансијских токова и мерења ефеката утрошених средстава.

Значајна разлика и даље постоји у домену предуслова за остваривање права на директна плаћања по хектару. У Србији, она су условљена плаћањем доприноса за пензијско осигурање, коју ЕУ пракса не познаје. ЕУ ову врсту плаћања условљава поштовањем стандарда квалитета, заштите животне средине и добробити животиња, за шта постоје комплексни системи контроле.

Да ли ће ЕУ давати субвенције великим газдинствима и да ли постоје ограничења у подстицајима?

39

На нивоу ЕУ тренутно не постоји горња граница у величини пољопривредног газдинства за добијање подстицаја. Ограничења за субвенције великим газдинствима постављају се на нивоу државе, а не на нивоу пољопривредника. Један од главних предуслова којим се држава руководи приликом дефинисања максималне величине газдинства, односи се на ситуацију када захтеви за подршку могу премашити утврђени максимум на нивоу државе.



Инструмент претприступне помоћи за рурални развој (IPARD)

Шта је то Инструмент претприступне помоћи за рурални развој (IPARD)?

Добијањем статуса кандидата Србији се отвара и могућност коришћења пете компоненте из IPA средстава (IPARD), која је намењена политици руралног развоја и у значајној мери се разликује од свих осталих компоненти IPA фонда. Ово је једина компонента која је у целости посвећена пољопривреди. Значајна разлика IPARD у односу на остале компоненте IPA фонда је у начину одобравања пројеката и исплате новца. У случају IPARD, није потребно да Европска комисија да одобрење пре почетка пројекта (Ex-Ante контрола) док је код других компоненти IPA ова контрола неопходна. Ова кључна разлика диктира и разлику у структури институција које администрирају IPARD.

40

За које намене се користе средства из IPARD?

Средства из IPARD компоненте намењена су пољопривреди земље кандидата, ради постизања европских стандарда. У формулисању овог програма помоћи акценат је стављен на припрему администрација држава кандидата за управљање ЕУ фондовима намењеним пољопривреди, кроз спровођење IPARD програма. Такође, IPARD треба да припреми корисника помоћи за нова правила и строжије захтеве, који ће бити и предуслов за касније коришћење ЕУ фондова у тренутку када Србија оствари статус пуноправног члана. Ова средства намењена су инвестицијама у области руралног развоја земље корисника помоћи и олакшавању преласка с мера за развој пољопривреде на фондове у оквиру ЗПП, у тренутку када земља постане члан ЕУ.

41

Да ли пројекти за развој руралних подручја могу да се финансирају из ЕУ фондова и пре стицања права на средства из IPARD компоненте?

Да. У оквиру друге компоненте IPA програма, којом се финансирају програми прекограничне сарадње, постоји могућност финансирања пројеката који су у вези са развојем руралних подручја, уколико су они усклађени са дефинисаним приоритетима појединачних програма. Исто тако, у оквиру прве компоненте постоји програм Exchange (размена), који помаже међуопштинску сарадњу и у овом програму постоји могућност за финансирање оваквих пројеката, а корисник је јединица локалне управе.

42

Да ли Србија има агенцију за аграрна плаћања и како ће она функционисати?

Управа за аграрна плаћања, при Министарству пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде, има улогу агенције за аграрна плаћања и служи за обављање свих плаћања, у складу с принципима и захтевима ЕУ. Седиште Управе је у Шапцу и тренутно се ради на успостављању пуне функционалности ове институције и подизању

43

капацитета запослених за обављање свих послова у складу с процедурама ЕУ. Када Европска комисија спроведе процес акредитације Управе, она ће бити у стању да реализује програм мера у складу са IPARD и функционисаће у складу с јасно дефинисаним процедурама и правилима ЕУ (<http://www.uap.gov.rs>).

Ко ће моћи да конкурише за добијање средстава из IPARD и који је пут за добијање ових средстава?

44

Физичка и правна лица и задруге које су уписане у регистар пољопривредних произвођача моћи ће да конкуришу за добијање средстава из IPARD, у складу са IPARD програмом, тј. условима који су дефинисани за сваку од појединачних мера. Свака мера поседује низ општих и специфичних услова које корисник мора испунити да би добио подстицај.

Да ли газдинства морају да имају одређену величину да би конкурисала за ова средства?

45

Газдинства најпре морају да испуњавају минимум величине како би могла да буду уписана у регистар пољопривредних произвођача. Осим тог услова, постоји могућност да се за поједине мере IPARD програма пропише минимална величина поседа, минималан број грла стоке или капацитета прераде, као специфичан услов који газдинство мора испунити како би могло бити корисник подршке.

Шта се подразумева под појмом „диверсификација прихода газдинстава“?

46

Диверсификација прихода газдинства представља увођење нових активности, нових производа и услуга којима газдинства остварују додатни приход. Диверсификација економских активности окренута је ка квалитетним и сигурним прехранбеним производима, с већом додатом вредношћу, укључујући и непрехрамбене производе и биомасу.

Под овим појмом може се подразумевати и увођење нове активности у оквиру саме пољопривреде (прелазак с конвенционалне на органску производњу, с това јунади на производњу млека и сл.), или нове производе и услуге повезане с пољопривредом и газдинством (прерада пољопривредних производа на традиционалан начин, стварање производа са заштићеним пореклом, сеоски туризам, услуге механизацијом, прерада дрвета и сл.). Овде је потребно скренути пажњу да ЕУ разликује ове видове диверсификације од стања када постоји „плуриактивност“ (вишеструка активност), што у овом случају подразумева доходак остварен радом у другим секторима, независно од пољопривреде и газдинства.

ПОЉОПРИВРЕДА И ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ У ЕУ

ЕКО-пољопривреда

Каква је политика заштите животне средине у ЕУ?

Политика ЕУ у области животне средине усмерена је на очување, заштиту и унапређење животне средине, заштиту здравља људи, пажљиво и разумно искоришћавање природних ресурса и подржавање мера којима се решавају регионални и светски проблеми. Нарочита пажња ЕУ усмерена је на борбу против климатских промена.

Ова политика није секторска, што значи да ЕУ и државе чланице, приликом дефинисања и спровођења секторских политика, полазе од општих циљева заштите животне средине, дефинисаних у Уговору о оснивању ЕУ, и постизања одрживог развоја.

47

Каква је веза политике животне средине у ЕУ и политике директних подстицаја у пољопривреди? Шта се подразумева под појмом „унакрсна усаглашеност“ (cross-compliance)?

У складу с тежњом ЕУ да подстиче очување животне средине, безбедност хране и добробит животиња, Заједничка пољопривредна политика предвиђа да се директни подстицаји у пољопривреди могу исплатити тек ако су испуњени стандарди безбедности хране, добробити животиња и стандарди заштите животне средине. Ова мера подстицаја, која подразумева међусобну усаглашеност услова за остваривање права на подстицај са испуњеним стандардима заштите животне средине, назива се „унакрсна усаглашеност“. Ово је једина обавезна мера програма руралног развоја за све државе чланице. Како примена принципа „cross compliance“ намеће много веће трошкове фармерима, њима је доступна одређена финансијска подршка у оквиру мера политике руралног развоја.

48

Да ли ЕУ регулише употребу ђубрива у пољопривредној производњи?

Уредба 2003/2003 Европског парламента и Савета односи се на ђубрива, односно на средства за исхрану биља и њен циљ је да обезбеди слободан проток минералних ђубрива на заједничком тржишту Европске уније. Она дефинише „шему“ Заједнице за ђубрива, регулише стављање у промет, услове за означавање „EC fertilisers“ (ЕЗ ђубрива), и одредбе које се односе на означавање и паковање.

Све врсте ђубрива које су произведене у складу са овом уредбом (нпр. ако немају штетних ефеката на здравље људи, биља, животну средину под нормалним условима коришћења, ако су ефикасна, ако су спроведена релевантна узорковања и анализе, ако садрже одговарајући минимум одређених хранљивих материја за одређено

49

ђубриво итд....) означавају се термином „EC fertilisers“ (ЕЗ ђубрива). Листа ових ђубрива у Анексу I ове уредбе није коначна, већ се може допуњавати и мењати, ако произвођач испуни одговарајуће услове који се односе на техничке карактеристике ђубрива и поднесе захтев надлежном телу. О стављању на листу дозвољених ђубрива одлучује ЕК. Државе чланице могу да употребе заштитну клаузулу, ако сматрају да одређена врста ђубрива представља опасност по здравље људи и животиња, односно за животну средину. У том случају, производи који су у питању могу привремено да се повуку с тржишта, док се одговарајућа студија не спроведе на нивоу Заједнице.

Ова средства се користе у складу с добром пољопривредном праксом, узимајући у обзир све релевантне чиниоце (плодност земљишта, климатске услове, врсту усева итд.).

Да ли ЕУ регулише примену средстава за заштиту биља?

50

Европска унија регулише одрживо коришћење пестицида. Основни правни акт којим је ова област регулисана на нивоу ЕУ је Директива 2009/128 Европског парламента и Савета о успостављању оквира Заједнице у циљу одрживог коришћења пестицида, као средстава за заштиту биља. Државе чланице могу да примене принцип предострожности и да ограниче или забране употребу пестицида у одређеним случајевима или областима. Државе чланице дужне су да донесу националне акционе планове који треба да садрже циљеве, мере и прецизне планове за смањење ризика од употребе пестицида по здравље људи и животну средину. Они, такође, треба да поспешују коришћење алтернативних еколошких приступа или техника у заштити биља.

Општи принципи интегрисане контроле (сузбијања) штеточина биће обавезујући од 1. јануара 2014. године. У интегрисаној контроли штеточина приоритет се даје најмање опасним решењима за здравље и животну средину. Произвођачи морају да узму у обзир све методе заштите биља, како би се искорениле штеточине, али посебну предност треба дати оним методама које изазивају најмање поремећаје у пољопривредним екосистемима и подстичу природне механизме контроле штеточина.

Уредба 1107/2009 Европског парламента и Савета регулише стављање у промет средстава за заштиту биља, утврђује правила за одобравање средстава за заштиту биља у комерцијалне сврхе и за стављање у промет, коришћење и контролу унутар Заједнице. Ова уредба повећава ниво здравствене и заштите животне средине, доприноси бољој заштити пољопривредне производње. Предмет уредбе су средства за заштиту биља и њихове активне супстанце и она прописује критеријуме за одобравање активних супстанци. Та листа је јединствена на нивоу ЕУ. Прво одобрење за одређену активну супстанцу важи ограничени временски период (најдуже 10 година). Регистрација средстава за заштиту биља за стављање у промет одвија се на нивоу држава чланица. Захтев се подноси надлежним органима оне државе чланице у којој тај производ прво треба да буде пласиран. Рок важења регистрације средстава за заштиту биља је 10 година. Рок се може обновити, али ако не испуњава прописане услове, требало би да буде опозван или допуњен. Ова Уредба примењује се од 14. јуна 2011. године.

Да ли је производња генетски модификованих организама (ГМО) забрањена у ЕУ?

Производња генетски модификованих организама у ЕУ није забрањена, већ је регулисана посебним процедурама за одобравање и стављање у промет генетски модификованих организама и намирница, било да су намењене за људску употребу или за исхрану животиња. Ова област регулисана је Уредбом 1829/2003 Европског парламента и Савета о генетски модификованој храни и храни за животиње, а допуњује је Уредба 1830/2003 о следљивости и означавању генетски модификованих организама. Производња, гајење, употреба у затвореним системима, намерно увођење у животну средину, стављање у промет, дозвољени су само по одређеним, веома стриктним условима. Храна за животиње која је произведена од генетски модификованих организама, мора да буде означена као таква, на видљив начин. Производи који садрже мање од 0,9% модификације сваког састојка не морају да буду означени као такви. На веб-страни Генералног директората за здравље и заштиту потрошача ЕК можете наћи листу одобрених ГМО – <http://ec.europa.eu/food/>

51



СЕКТОРИ ПОЉОПРИВРЕДЕ У ЕУ

Вишегодишњи засади

Који су услови за подизање нових засада у земљама ЕУ и која документација је за то потребна?

52

Прописи ЕУ не предвиђају постојање квота за подизање нових засада воћњака, тако да је то ствар процене сваког потенцијалног произвођача. Произвођачи су дужни једино да поштују кодекс добре пољопривредне праксе, прописе који регулишу безбедност хране, заштиту потрошача, као и мере усмерне на очување животне средине. За разлику од подизања нових воћњака, подизање нових винограда по важећим прописима на нивоу ЕУ није могуће. Једино могу да се крче стари виногради и подижу нови на истим површинама. Због тога је веома битно, пре отпочињања преговора са ЕУ за улазак, да се обнове стари или подигну нови виногради и да се на тај начин обезбеди боља преговарачка позиција.

Млекарство

Какве су квоте за млеко за поједине државе чланице и који је критеријум за утврђивање квота?

53

Квоте за млеко у ЕУ уведене су 1984. године због великог пораста производње млека, а одређене су на основу производње у референтној (почетној) години. Свака држава чланица има квоте за испоруку млека у млекаре и за директну продају потрошачима. Национална квота распоређује се међу произвођачима на основу производње из референтне (почетне) године, тако да произвођачи добијају своју појединачну квоту. Произвођачи могу своје квоте да продају или изнајмљују онима који желе да повећају производњу по ценама дефинисаним на тржишту.

Колико траје обрачунска година за млеко?

54

Обрачунска година за млеко рачуна се од 1. марта текуће календарске године до 1. априла наредне године. Свака држава чланица подноси Европској комисији до 1. септембра текуће године извештај о примени квота за млеко у претходном обрачунском периоду. У случају да држава чланица прекорачи утврђену квоту, предвиђа се плаћање казне која тренутно износи око 28 ЕУР/100 литара млека. Износи квоте за млеко у ЕУ одређују се сваке године и тако ће бити до 2015, а онда ће цео систем квота бити преиспитан.

Квоте Републике Србије за млеко ће бити предмет преговора Србије са Европском унијом.

Могу ли се у поделу квота укључивати и нови произвођачи?

Свака држава чланица ЕУ имаће одређени (мали) број квота које неће бити распоређене, што може оставити простора за нове, младе пољопривредне произвођаче, односно за случајеве непредвиђених околности (нпр. елементарне непогоде), за научна истраживања, итд.

Нове квоте могу се додељивати само у веома посебним случајевима, али то није уобичајена пракса у ЕУ.

55

Шта треба да урадимо у производњи млека што до сада нисмо?

Пракса у ЕУ показала је да би требало оформити регистре газдинстава која се баве сточарством на нивоу јединца локалне управе (општине), како би се газдинства која се баве одређеним производњама и технологијама раздвојила од мешовитих. Породична пољопривредна газдинства треба да се специјализују, пређу с мешовите на специјализовану производњу, уз повећање производње до максималне за постојећу величину и капацитете газдинства. Такође, још једна препорука је да се обави укрупњавање поседа, колико год је то могуће, јер се то показало као најбоље решење из праксе држава чланица ЕУ.

56

Сточарство

Како је у ЕУ утврђен систем праћења (следљивости) говеда и говеђег меса? Да ли овај систем важи само за говеђе или и за друге врсте меса (на пример за прасад, живину и слично)?

У ЕУ успостављени су системи обележавања и регистрације за говеда, овце, козе, свиње, коње, као и кућне љубимце. Циљ формирања ових регистара је да се успостави праћење кретања стоке (такозвана следљивост), контрола од стране надлежних ветеринарских служби и спречавање ширења болести, ради безбедности хране и заштите потрошача.

На основу одредби Закона о ветеринарству Републике Србије и релевантних подзаконских прописа којима се регулише начин обележавања и вођења евиденције о обележеним говедима, копитарима, овцама, свињама, козама, псима, пчелињацима и пчелињим друштвима, у Републици Србији, успостављени су системи обележавања и регистрације ових врста животиња, који се непрекидно унапређују, а који ће омогућити већу следљивост производа, ефикаснију контролу, виши ниво заштите потрошача и безбедности хране.

57

Како ће улазак Србије у ЕУ утицати на производњу говеда, свиња, живине, ситне стоке и осталог?

58

На тржишту Европске уније не постоје квоте за производњу меса, тако да се може производити у складу са захтевима тржишта (односно понудом и потражњом), али уз строго спровођење здравствено-ветеринарских мера. Производња меса у Републици Србији не покрива потребе домаћег тржишта, тако да се месо увози. Приступање Србије ЕУ не би требало да значајније утиче на смањење производње. Ипак, очекује се да ће производња у сектору меса бити уже специјализована међу произвођачима, а да ће евентуални подстицаји бити условљени не само применом одговарајућих стандарда већ и тиме да једино регистровани произвођачи могу да остварују права на одређена подстицајна средства.

Шта за индустрију прераде меса значи приступање ЕУ? Како у ЕУ функционише систем подршке у сточарству?

59

Приступање Србије ЕУ за индустрију прераде меса значиће увођење још строжијих правила у производњи и контроли од стране надлежних ветеринарских служби, праћењем линије клања, категоризације и квалитета меса. Контролу и сертификацију ове производње у ЕУ обављају независни контролори с лиценцом, који нису запослени у министарствима надлежним за пољопривреду, нити су представници произвођача, односно прерађивача меса. Циљ ових мера је постизање објективности у раду.

Живинарство

Постоје ли количинска ограничења приликом гајења живине, с обзиром на проблем органског отпада?

60

У ЕУ не постоје одређена посебна количинска ограничења при гајењу живине, с обзиром на проблем органског отпада. Ипак, постоји обавеза одлагања стајњака у одговарајућа складишта за чување, које узгајивачи живине морају да се придржавају.



Да ли у ЕУ постоји ограничење у количини органског ђубрива које се уноси у земљиште и ограничење броја живине која се гаји, у односу на површину поседа?

У ЕУ постоји кодекс добре пољопривредне праксе, на основу кога свака држава чланица дефинише своју добру пољопривредну праксу за заштиту земљишта, вода и ваздуха. Ова пракса није строго одређена, већ зависи од типа земљишта, нагиба терена, климатских услова, количине падавина и сл.

Препорука је да се стајњак (чврсти и течни) на њивама може примењивати само у вегетацијском периоду и у количинама које обезбеђују да укупна количина азота, која је унета у земљиште путем стајњака, не сме да прекорачи 170 кг/ха годишње. С обзиром да интензивна живинарска производња носи ризик од загађења земљишта и вода нитратима (из стајњака), државе чланице ЕУ у обавези су да донесу Кодекс добре пољопривредне праксе (ДПП), у складу са својим специфичностима, који је обавезујући за пољопривреднике.

61

Вино

Шта је Србија учинила у погледу заштите географског порекла вина?

У складу са Законом о вину Републике Србије, усвојен је Правилник о изгледу, садржини и начину истицања евиденционе маркице за вино с географским пореклом. Од септембра 2010. године успостављена је процедура обележавања вина с географским пореклом евиденционим маркицама. Вина с географским пореклом (PGI – protected geographical indication) или заштићеном ознаком порекла (PDO – protected designation of origin) су вина која су произведена од грожђа из дефинисаних виноградарских производних подручја, у којима се одвија и технолошки поступак производње самог вина. Све виноградарске парцеле треба да буду премерене GPS техником (Систем снимања површина из сателита), а целокупну производњу (и грожђа и вина) контролише организација којој је Министарство пољопривреде поверило ове послове. Након завршене процедуре контроле, испуњени су услови да се вино декларише као вино с географским пореклом и да се обележава евиденционим маркицама: за „регионално“ вино (PGI) маркицама зелене боје и традиционалном ознаком GI, односно маркицама за квалитетно вино с географским пореклом (PDO) маркицама црвене боје и традиционалном ознаком К.П.К., односно маркицама љубичасте боје и традиционалном ознаком К.Г.П.К.

Пошто је свака маркица заштићена од фалсификовања и има свој јединствен серијски број, на лак начин омогућава се контрола вина с географским пореклом у промету, а с друге стране, ово представља „печат и гарант“ провереног географског порекла и квалитета. На тај начин, винима с географским пореклом даје се посебан значај и истиче додата вредност.

62



Хоће ли држава штитити српске винаре од превеликог увоза страних вина и како?

63

Једини начин да се српски произвођачи вина заштите од превеликог увоза вина, произведених у земљама чланицама ЕУ, јесте да производе квалитетна вина која ће на тржишту Србије и тржишту ЕУ бити препознатљива и ценовно конкурентна. Производња вина мора да буде заснована на квалитетним, врхунским, аутохтоним сортама из Србије, а произвођачи вина да буду извозно орјентисани, односно да наступају удружено, у оквиру винарских кућа, као и у сарадњи с Привредном комором и њеним регионалним подручним јединицама, укључујући и остале облике сарадње.

Заштита и контрола ознака вина, алкохолних пића и ароматизованих вина, дефинисана је у: Протоколу 2 о узајамним преференцијалним концесијама за одређена вина, узајамном признавању, заштити и контроли ознака вина, алкохолних пића и ароматизованих вина, Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице и Републике Србије. Ове преференцијалне (повољне) трговинске концесије за одређена вина, међусобно су договориле Република Србија и ЕУ, као и узајамно признавање, заштиту и контролу ознака вина, алкохолних пића и ароматизованих вина. Наведеним протоколом, Република Србија дала је ЕУ квоту за увоз вина пореклом из ЕУ на тржиште Србије без царина, и то у износу од 25.000 хл, а ЕУ је дала Србији квоту за извоз вина на тржиште ЕУ у количини од 63.000 хл, под условом да ни Србија ни ЕУ не исплаћују никакве извозне субвенције за извоз наведених количина.

Које директиве ЕУ регулишу виноградарство и винарство, и у којој мери их је Србија пренела у домаће законодавство?

64

Правни оквир који регулише сектор винарства и виноградарства у Европској унији веома је широк и обиман и обухвата десетине прописа ЕУ. Законодавство које регулише ову област на нивоу ЕУ обухвата прописе који се односе на заједничку организацију тржишта за вино, прописе који регулишу географске ознаке, порекло, енолошке праксе, као и правила о означавању, произвођачким организацијама, трговину с трећим земљама, итд. Закон о вину, који је усвојен у 2009. години, као и подзаконски прописи који су донети и треба да се усвоје на основу њега, у складу су с најновијим захтевима и прописима ЕУ у овој области.

Више о овоме можете пронаћи на сајту базе правних прописа ЕУ:

http://europa.eu/legislation_summaries



Пчеларство

Какав је статус пчеларства у ЕУ?

Производња и продаја меда и пчелињих производа у Европској унији има тренд пораста већ низ година. Како производња ових производа не задовољава потребе европског тржишта, ЕУ је и највећи увозник меда и пчелињих производа, највише из Кине и Аргентине.

У циљу повећања производње меда и пчелињих производа, у ЕУ се подстиче ова производња тако што се суфинансира 50% инвестиција у пчеларство. Свака држава чланица мора донети, у оквиру Националног програма развоја пољопривреде, детаљне мере које ће допринети развоју пчеларства, као и мере контроле спровођења овог програма.

С обзиром да производња меда и пчелињих производа у ЕУ задовољава само 52% својих потреба, сматра се да ће се уласком Србије у ЕУ отворити могућности за унапређење пчеларства у Србији, средствима која су у ЕУ намењена за развој пчеларства.

65

Рибарство

Шта је Заједничка политика рибарства?

Заједничка политика рибарства (Common Fisheries Policy – CFP, српски ЗПР) је скуп законских прописа који дефинишу како се у ЕУ управља рибљим ресурсима и аквакултуром. Прве заједничке мере у овом сектору усвојене су 1970. године, када је договорен једнак приступ рибара ЕУ водама држава чланица. Усвојене су и мере за успостављање заједничког тржишта производа од рибе и уведене мере за координацију модернизације рибарских флота и обалне инфраструктуре.

ЗПР се састоји из четири компоненте:

- регулисање производње, количине, оцењивања, паковања и обележавања рибе и производа од рибе;
- подршка организацијама произвођача и заштита рибара од изненадних тржишних промена;
- одређивање минималних цена рибе и финансирање откупа непродате рибе;
- дефинисање правила трговине са државама које нису чланице ЕУ.

66

Како се финансира Заједничка политика рибарства (ЗПР) и која је институција у ЕУ задужена за надзор њеног спровођења?

67

ЗПР се финансира из Европског рибљег фонда (European Fisheries Fund - EFF). Овај фонд сходно буџетском периоду 2007-2013 располаже са 3,8 милијарди евра. У периоду од седам година (2007–2013) фонд ће усмеравати своју подршку у остваривање следећих циљева Заједничке политике рибарства:

- одржива експлоатација рибљих ресурса и равнотежа између тих ресурса и капацитета рибарске флоте ЕУ;
- конкурентност сектора рибарства;
- риболовне и производне методе повољне за животну средину;
- одрживи развој рибарских подручја и подстицај запошљавању у сектору.

За надзор над спровођењем Заједничке политике рибарства у ЕУ и примену заједничких стандарда од стране држава чланица, задужена је Агенција Заједнице за контролу рибарства (Community Fisheries Control Agency – CFCA).

БЕЗБЕДНОСТ ХРАНЕ У ЕУ

Стандарди

Каква је веза политике ЕУ у области безбедности хране и ЗПП?

68

Заједничка пољопривредна политика и политика безбедности хране, односно здравља и заштите потрошача, и поред чињенице да су посебне политике у надлежности два генерална директората (ГД) Европске комисије (ГД за пољопривреду и рурални развој и ГД за здравље и заштиту потрошача), међусобно су веома повезане и условљене.

Развој ЗПП био је условљен не само променама у начину и условима производње, већ је био и одговор на захтеве друштва због све веће забринутости потрошача око безбедности хране и добробити животиња. Стога су политика ЗПП и безбедности хране постале предмет веће пажње ЕК и земаља чланица (криза болести лудих крава, диоксин у храни за животиње...), са циљем да се свим потрошачима на заједничком европском тржишту обезбеде исти високи, стандарди безбедности хране.

ЗПП политика креирана је тако да високи стандарди за безбедност хране, здравље и добробит животиња не буду само слово на папиру. То је обезбеђено кроз подстицајне мере ЗПП које су на располагању пољопривредним произвођачима, али које су условљене применом и поштовањем високих стандарда безбедности хране и квалитета, добробити животиња, као и применом агротехничких и других мера које воде рачуна о заштити животне средине (погледати питање 48. и објашњење термина cross compliance).

Да ли стандарди безбедности хране утичу на конкурентност домаће пољопривреде?

Високи стандарди безбедности хране, који су постављени на нивоу ЕУ, у великој мери утичу на конкурентност домаће пољопривреде, укључујући и прехранбену индустрију. Достижање европских стандарда у производњи хране захтева знатна улагања, почевши од примарне пољопривредне производње, јер безбедност хране почиње још на фарми. Улагања која се захтевају од наших пољопривредника, како у образовање запослених тако и у одговарајућу опрему и технологију, доводи до повећања цене коштања појединих производа. Упоредјујући домаћи аграрни буџет и подстицајна средства која су нашим произвођачима на располагању, са нивоом субвенционисања европских фармера, јасно је да је повећање конкурентности домаћих произвођача веома захтеван процес.

69

Који стандарди у безбедности хране се примењују у ЕУ?

Садашња политика безбедности хране у ЕУ заснована је на низу принципа који су установљени или унапређени од 2000. године. Ови принципи, примењивани у складу са интегрисаним приступом у области безбедности хране названим од „њиве до трпезе“, посебно укључују транспарентност, анализу ризика и превенцију, заштиту потрошача и слободан проток безбедних и висококвалитетних прехранбених производа у оквиру заједничког тржишта, као и с трећим државама. Известан број институција, а посебно Европска агенција за безбедност хране, одговорни су за достизање стандарда безбедности хране. Научна истраживања такође су веома важан елемент политике безбедности хране на нивоу ЕУ.

70

Стандарди у безбедности хране наведени су у тзв. „Општем закону о храни“, односно Уредби 178/2002 Европског парламента и Савета од 2002. године. Такође, постоји и сет уредби назван „Хигијенски пакет“ (уредбе 852/2004/ЕЗ, 853/2004/ЕЗ, 854/2004/ЕЗ и 882/2004/ЕЗ), као и правни прописи ЕУ који регулишу специфичне области хране и хране за животиње, као што су: исхрана животиња (укључујући медицинiranу храну), хигијена хране и храна за животиње, зоонозе, споредни производи животиња, резидуе, загађивачи, контрола и искорењивање болести животиња које могу да утичу на јавно здравље, означавање хране и хране за животиње, адитиви за храну и храну за животиње, витамини, минерали, соли, материјали који долазе у контакт са храном, вода за пиће, нова храна, генетски модификовани организми итд.

Поред стандарда за безбедност хране који су предвиђени горе наведеним прописима ЕУ, област безбедности хране треба проширити правилима и принципима Споразума о примени санитарних и фитосанитарних мера (SPS), Споразума о техничким баријерама у трговини (ТВТ), стандардима Међународне организације за здравље животиња (ОИЕ), Codex Alimentarius комисије за међународне стандарде за храну и Међународне конвенције за заштиту здравља биља (IPPC) у оквиру Светске трговинске организације.

Производи који се извозе на тржиште ЕУ из трећих земаља треба да буду у складу са интерним ЕУ стандардима.

Да ли су стандарди о безбедности хране у Србији исти као и стандарди у ЕУ?

71

Република Србија у процесу европских интеграција и процеса приступања Светској трговинској организацији (СТО) своје прописе, који регулишу безбедност хране, у великој мери хармонизовала је и ускладила с релевантним прописима ЕУ, односно SPS и TBT споразумима СТО и стандардима Међународне организације за здравље животиња (OIE), Codex Alimentarius комисије и Међународне конвенције за заштиту здравља биља (IPPC).

Усклађивањем прописа из ове области олакшан је пласман српских пољопривредно-прехрамбених производа на тржиште ЕУ, јер само производи који су произведени у трећим земљама, у складу са захтевима и стандардима безбедности хране ЕУ, могу бити пласирани на заједничко тржиште ЕЗ.

Шта се подразумева под системом брзог обавештавања на тржишту ЕУ?

72

Систем брзог обавештавања и узбуњивања на тржишту ЕУ успостављен је Уредбом 178/2002 Европског парламента и Савета из 2002. године, са циљем да се организује брза размена информација и извештавање у случају постојања директног или индиректног ризика по здравље људи, чији је узрочник храна или храна за животиње. У његовом успостављању учествовале су земље чланице, Европска комисија и Европска агенција за безбедност хране, тако што су одредиле своје националне контакт тачке и тако успоставиле мрежу.

Учешће у систему брзог обавештавања и узбуњивања може бити доступно и земљама кандидатима за улазак у ЕУ, трећим земљама или међународним организацијама, на основу споразума између Заједнице и тих земаља или међународних организација, у складу с прописима утврђеним таквим уговорима. Кроз овај систем Република Србија добија информације о производима који су пласирани на њено тржиште или који су извезени из Србије на тржиште ЕУ.

Шта се подразумева под изразом „од фарме до виљушке“?

73

Под овим изразом подразумева се интегрисани приступ безбедности хране са циљем да се осигура висок ниво безбедности хране, хране за животиње, здравље и добробит животиња, и здравље биља у оквиру Европске уније. Применом мера које се још називају и „од њиве до трпезе“ или „од штале до трпезе“ и адекватним надзором, обезбеђује се ефикасно функционисање унутрашњег тржишта ЕУ.

Овакав сложен приступ обезбеђује ефикасан систем контроле и оцењивање усклађености са ЕУ стандардима у области безбедности и квалитета хране, здравља и добробити животиња, исхране животиња и здравља биља у оквиру држава чланица ЕУ, као и трећих земаља које своје производе пласирају на тржиште ЕУ.

Систем „од фарме до виљушке“ подразумева да безбедност хране почиње још на фарми. Систем контроле спроводи се у свим фазама производње и прераде хране и хране за животиње, закључно с пласманом производа крајњем потрошачу. Примарна

одговорност свих субјеката у пословању с храном, односно примена принципа следљивости у целокупном ланцу исхране и адекватне контроле и надзора од стране надлежних служби, обезбеђују висок ниво заштите здравља потрошача.

Шта је то начело предострожности?

Начело предострожности установљено је у Уредби 178/2002 и примењује се у случајевима када надлежни органи, на основу доступних информација, процене да постоји основана сумња за могућност штетног деловања по здравље, а нема довољно научних података за објективну процену ризика. Тада се могу предузети привремене мере управљања ризиком, ради заштите здравља, до добијања нових научних и других информација неопходних за адекватну процену ризика. Приликом доношења мера заснованих на начелу предострожности, надлежни органи треба да воде рачуна да такве мере не буду дискриминаторне на било који начин и у мери којом могу да остваре циљ усмерен на заштиту живота и здравља. Овако донете мере могу да буду само привременог карактера.

Закон о безбедности хране Републике Србије прописује ово начело у члану 7.

74

Како да потрошачи буду сигурни у квалитет хране коју купују?

Потрошачи као крајњи конзументи пољопривредно-прехрамбених производа, квалитет хране могу да процене, пре свега, на основу информација које су им доступне на етикетама или паковању производа. Део правне тековине ЕУ регулише област обележавања и декларисања производа, као и њихово рекламирање и презентацију. Основни принцип је да се обележавањем производа потрошач не сме обмањивати. Један од прописа ЕУ који регулише област обележавања, презентације и рекламирања прехрамбених производа је Директива 2000/13/ЕЗ.

Циљ који се жели постићи означавањем је гаранција да потрошачи имају приступ комплетној информацији о садржају и саставу производа, у циљу заштите здравља и својих интереса.

Опширније о овоме може се наћи на сајту базе правних прописа ЕУ:

http://europa.eu/legislation_summaries/

75



Политика квалитета пољопривредних производа и заштита географског порекла пољопривредних производа

Шта се подразумева под политиком квалитета пољопривредних производа и која је разлика између те политике и правила ЕУ о стандардима безбедности?

76

Пољопривредно-прехранбени сектор суочава се са све већом конкурентношћу на регионалним и светским тржиштима, која се пре свега огледа у све већој понуди квалитетних и безбедних прехранбених производа. Безбедност намирница је услов без кога се производ не може пласирати на захтевна тржишта, а посебни начини производње хране у појединим регионима и њихове кулинарске традиције су додатни квалитет. Потрошачи широм света показују све већи интерес за квалитетне прехранбене производе који имају своје специфичне карактеристике.

Стога произвођачи, поред испуњавања високих захтева у погледу безбедности хране, све више пажње поклањају и производњи специфичних намирница, произведених на посебан начин и с карактеристикама појединих региона који су препознатљиви од стране потрошача широм света. У циљу одржавања конкурентности и профитабилности пољопривредног сектора, све више се кроз мере аграрне политике промовише производња висококвалитетних пољопривредних производа, посебно у погледу сертификације и означавања, како би се поспешило проток у агропрехранбеном ланцу, и на тај начин омогућило потрошачима да направе избор. Квалитет производа огледа се кроз означавање производа географском ознаком, пореклом, поштовањем тржишних стандарда, производњом органских производа, сертификацијом квалитета.

Шта су то шеме квалитета пољопривредних производа и да ли постоје приватне шеме квалитета производа?

77

Основни циљ заједничке пољопривредне политике у области квалитета пољопривредно-прехранбених производа јесте да изгради и примени „шеме квалитета“, као што су органска пољопривреда, пољопривредно-прехранбени производи са географским пореклом, као и примена тржишних стандарда.

Европске шеме квалитета су на пример: систем географског порекла, органска производња, сертификационе шеме (националне или приватне), примена тржишних стандарда. Постоје три шеме заштите географског порекла – за вина, алкохолна пића и пољопривредне и прехранбене производе, као и два инструмента – заштита имена порекла (PDO – protected designation of origin) и заштита географске ознаке (PGI – protected geographical indication).

Поред ових шема квалитета, постоје бројне приватне шеме.

Шта се подразумева под органском производњом хране и да ли је та производња регулисана у Србији?

Органска производња је систем управљања пољопривредним газдинством и производњом хране, који комбинује висок степен очувања животне средине, биодиверзитета, очувања природних ресурса, примене високих стандарда добробити животиња и метода производње са захтевима одређених купаца за производима добијеним коришћењем природних супстанци и процеса. Органска производња има двоструку социјалну улогу – обезбеђује одговарајућу понуду на тржишту за купце органских производа и обезбеђује робу која доприноси унапређењу заштите животне средине, добробити животиња и руралног развоја.

78

Органска производња хране у Републици Србији регулисана је Законом о органској производњи којим је, између осталог, прописано да Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде даје овлашћење контролним организацијама за обављање послова контроле и сертификације у органској производњи. Поменути закон дефинише органску производњу на следећи начин: „Органска производња јесте производња пољопривредних и других производа која се заснива на примени метода органске производње у свим фазама производње, а која искључује употребу генетички модификованих организама и производа који се састоје или су добијени од генетички модификованих организама, као и употребу јонизујућег зрачења.”

На основу овог закона усвојен је Правилник о контроли и сертификацији у органској производњи и методама органске производње. Министарство је за 2011. годину овластило осам контролних организација за обављање послова контроле и сертификације у органској производњи.

Шта је то географска ознака порекла, шта произвођач добија њеном заштитом и како да штити географску ознаку порекла?

Постоје две ознаке географског порекла:

Име порекла је географски назив земље, региона, или локалитета којим се означава производ који одатле потиче, чији су квалитет и посебна својства искључиво или битно условљени географском средином, укључујући природне и људске факторе и чија се производња, прерада и припрема у целини одвијају на одређеном ограниченом подручју.

79

Географска ознака одређује производ пореклом с територије одређене земље, региона или локалитета с те територије, где се одређени квалитет, репутација или друге карактеристике производа суштински могу приписати његовом географском пореклу и чија се производња и/или, прерада и/или припрема одвијају на одређеном ограниченом подручју.

Процедуре и поступак заштите ознаке географског порекла дефинисани су Законом о ознакама географског порекла.

Да ли може да се заштити ознака географског порекла за пољопривредни производ на нивоу ЕУ, иако је он произведен у Србији?

80

Овлашћени корисник ознаке географског порекла, односно подносилац пријаве за признавање статуса овлашћеног корисника ознаке географског порекла за пољопривредне и прехранбене производе, може да поднесе захтев за регистровање ознаке географског порекла на нивоу Европске заједнице, у складу са Уредбом Савета ЕЗ 509/2006 и Уредбом Савета ЕЗ 510/2006 којима се уређује заштита ознака географског порекла за пољопривредне и прехранбене производе. Једини услов за произвођаче из трећих земаља јесте да производ прво буде заштићен по националном законодавству.

У ЕУ постоји база података (DOOR) која садржи све производе регистроване на нивоу ЕУ са ознакама географског порекла (PGI), заштићеном ознаком порекла (PDO) и традиционалне производе (TSG), односно производе за које су поднете пријаве за признавање.

База података E-VACCHUS је база ЕУ која садржи заштићене ознаке географског порекла за вина, пореклом из земаља чланица Европске заједнице или из трећих земаља.

Да ли произвођачи из Србије могу да користе ознаку „фета“ за домаће сиреве или друге млечне производе?

81

Након истека рока од пет година од ступања на снагу Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица и Републике Србије, односно Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице и Републике Србије, домаћи произвођачи неће моћи да користе термин „фета“ за своје производе.

Термин „фета“ представља уобичајени израз у општој употреби у промету у Републици Србији за одређену врсту производа, па је стога досадашња пракса била да су произвођачи у промету користили реч „фета“ за обележавање својих производа и као саставни део одређеног броја регистрованих жигова. На нивоу Европске заједнице дуго је постојао спор по питању генеричког карактера термина „фета“, у смислу да ли се ради о изразу у општој употреби или о традиционалном називу, да би коначно „фета“ добила заштиту као ознака географског порекла која се везује за подручје Грчке. Произвођачи сира из Србије никада не могу постати овлашћени корисници ознаке географског порекла (имена порекла или географске ознаке) која се везује за подручје Грчке, јер свој сир не производе на означеном географском подручју.

Потписивањем Споразума о стабилизацији и придруживању између Европских заједница и њихових држава чланица и Републике Србије, односно Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима између Европске заједнице и Републике Србије, Република Србија је преузела следеће обавезе које се тичу заштите ознака географског порекла регистрованих на нивоу Европске заједнице:

- обавеза Републике Србије да на својој територији забрани сваку употребу имена

заштићених у Европској заједници за сличне производе који не задовољавају услове за коришћење ознаке географског порекла;

- обавеза да у року од пет година од дана ступања на снагу Споразума о стабилизацији и придруживању, односно Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима, престану да се користе жигови који се састоје или у себи садрже назив који је идентичан или сличан ознаци географског порекла која је регистрована на нивоу Европске заједнице, у складу са Уредбом ЕЗ 510/2006, а који се односи на сличне производе који не испуњавају услове за коришћење ознаке географског порекла;
- обавеза да се обезбеде правна средства која ће гарантовати да ће свака ознака географског порекла заштићених на нивоу Европске заједнице, а које представљају уобичајене изразе у општој употреби за одређене производе, престати да се користи у Републици Србији, најкасније пет година након ступања на снагу Споразума о стабилизацији и придруживању, односно Прелазног споразума о трговини и трговинским питањима.

Свако коришћење ознаке „Фета“, чак и ако се користе речи „врста“, „тип“, „начин“, „имитација“, по поступку и слично, па чак и ако је наведено истинито географско порекло производа (нпр. „Сомборска фета“ или сир у типу „Фете“, сир произведен на начин како се производи „Фета“), представљаће недозвољену радњу, због које сви произвођачи овог сира из Србије могу имати врло озбиљне правне и економске последице, као што је надокнада стварне штете и измакле добити, до њеног троструког износа.

Аутохтони производи и обичаји

Какву подршку могу да очекују наши произвођачи златиборске пршуте, кулена, кобасице?

Постоји предлог да се успоставе мере подршке за повраћај трошкова контроле за производе са географским пореклом, дела трошкова за издавање контролних маркица од стране Завода за израду новчаница, као и за куповину опреме и адаптацију производних капацитета.

82

Како ћемо заштитити аутохтоне пољопривредне производе?

Последњих десетак година, због повећане конкурентности, све је већи тренд да се на тржиште пласирају прехранбени производи који се одликују аутентичношћу и/или традицијом. Те карактеристике прехранбеног производа произлазе из вредности његовог састава, начина производње и прераде, и поднебља из којег долази. Србија има огроман потенцијал у овом сегменту, јер је земља климатских и географских различитости, богате културе и традиције. Овај систем утиче на повећање

83



ексклузивности производа, и одговара потрошачима у Европи, која се највише служи означавањем географског порекла. Међутим, ознаке географског порекла хране представљају облик права интелектуалне својине, који до сада није довољно коришћен и искоришћен у Републици Србији.

До сада су у Србији 29 пољопривредних и прехранбених производа регистровани именом порекла или географском ознаком, као и 9 производа који су у поступку регистрације, као што су: пиротски качкаваљ, сјенички сир, златарски сир, фрушкогорски липов мед.

Министарство пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде расписало је конкурс за сертификациона тела, ради успостављања система контроле квалитета и посебних својстава пољопривредних и прехранбених производа са ознакама географског порекла. Ова својства утврђују се тако што се дефинише усклађеност квалитета и посебних својстава производа, начин производње и порекло сировине са законом којим се уређују ознаке географског порекла.

Такође, поред контроле производа са географским пореклом, у процесу је и успостављање система обележавања ових производа контролним маркицима.



Слика: Предлог изгледа и облика контролних маркиција

Комплетирањем система контроле, као и система обележавања, имаћемо систем заштите географског порекла који ће бити еквивалентан систему какав постоји у ЕУ.

Шта ће бити са обичајем прављења ракије у домаћинствима, када Србија буде чланица ЕУ?

84

Традиционални начин печења ракије у домаћинствима, какав у Србији постоји вековима, биће могућ и након уласка Србије у ЕУ. Физчка лица која на овакав начин производе ракију, моћи ће то и даље да раде, само за сопствене потребе, у складу и са важећим прописима Републике Србије који регулишу ову материју, односно Законом о ракији и другим алкохолним пићима.

На који начин се сада обавља ветеринарски надзор током и након клања свиња и шта ће улазак у ЕУ у том смислу променити?

Закон о ветеринарству Републике Србије, као и одговарајућа подзаконска акта, регулишу ветеринарску контролу пре и после клања свиња, као један од облика припремања производа животињског порекла. Клање животиња мора бити под контролом, животиње које се кољу морају бити здраве и клање се пријављује надлежној ветеринарској служби, када је у питању клање свиња за потребе домаћинства. Обавезно је узимање узорака, односно испитивање на трихинелозу.

Закон о ветеринарству и одговарајући подзаконски прописи донети на основу њега, у знатној мери су усклађени са одговарајућим прописима ЕУ у овој области, тако да улазак у ЕУ неће донети значајније промене српским пољопривредницима. Поштовање ових прописа пре свега је у интересу власника животиња.

85

Ветеринарство, добробит животиња и заштита биља

Колико је домаће законодавство у области ветеринарства усклађено са европским законодавством?

Управа за ветерину Министарства пољопривреде, трговине, шумарства водопривреде, последњих неколико година интензивно ради на усклађивању правних прописа Републике Србије, који регулишу ову област са релевантним прописима који важе у Европској унији. То је свеобухватан и веома захтеван процес, јер је област ветеринарства и важећег правног оквира на нивоу ЕУ веома сложена. Усклађивање с прописима ЕУ у овој области има за циљ, пре свега, да омогући успостављање таквог система ветеринарске контроле на територији Републике Србије који ће бити компатибилан са системом контроле и надзора у ЕУ, односно признат као еквивалентан од стране надлежних служби Европске комисије.

Као потврда да је систем ветеринарске контроле и надзора добрим делом еквивалентан и компатибилан са захтевима ЕУ у овој области, стоји и чињеница да је Србија на листи трећих земаља којима је одобрен извоз одређених производа животињског порекла на тржиште ЕУ. Стицање и одржавање тог статуса потврђује да су релевантне одредбе српског законодавства усклађене са одговарајућим тековинама ЕУ.

86

Како ће бити регулисан прелазак домаћих животиња преко границе, по уласку Србије у ЕУ?

Уласком Србије у ЕУ, доћи ће до укидања ветеринарских граничних прелаза према Бугарској, Румунији, Мађарској, Хрватској, на граничним прелазима с тим државама, а у тренутку уласка у ЕУ Македоније, Босне и Херцеговине и Црне Горе, и на граничним прелазима са овим државама.

Уколико би граница Републике Србије постала граница ЕУ с неком трећом

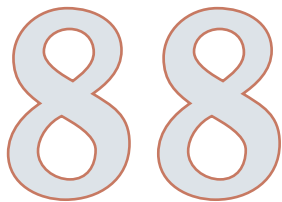
87

државом, сваки гранични ветеринарски прелаз би морао бити регистрован на основу инспекцијске контроле и налаза Канцеларије за храну и ветерину Европске комисије (FVO). Одобравање појединих ветеринарских граничних прелаза од стране Канцеларије за храну и ветерину зависи пре свега од постојеће инфраструктуре на тим прелазима, за поједине врсте пошиљака и број пошиљака. Поједини гранични прелаз може бити одобрен за прелазак само једне или више врста пошиљака животиња. Узимајући у обзир услове које је потребно испунити за гранични ветеринарски прелаз за улазак животиња на територију ЕУ, могло би се очекивати да се постојећи број граничних ветеринарских прелаза које Србија сада има, уласком Србије у ЕУ смањи.

Укидањем границе између држава чланица, укидају се ветеринарске и зоотехничке контроле на унутрашњим границама ЕУ, а спроводе се у месту порекла (пошиљке животиња), за време транспорта или у месту крајњег одредишта пошиљке животиња. О правилима, процедурама и условима које пошиљка мора да испуни приликом утовара живих животиња, старају се надлежне ветеринарске власти земље чланице у којој се врши утовар животиња, а о правилима и процедурама контроле и услова који морају да се испуне приликом приспећа пошиљке на крајње одредиште у другој држави чланици, старају се надлежне ветеринарске власти државе чланице на чијој се територији врши истовар. Детаљне услове, правила и процедуре можете пронаћи на сајту базе правних прописа ЕУ.

У 2004. години Европска комисија успоставила је компјутерску мрежу надлежних ветеринарских служби (власти) између држава чланица, повезујући их у тзв. TRACES систем.

Шта се ради са остацима из кланица у ЕУ и како је ова област регулисана у Србији?



Споредни производи животињског порекла могу да представљају потенцијални ризик за живот и здравље људи и животиња. У месној индустрији произведу се велике количине споредних производа животињског порекла, а само у ЕУ произведе се више од 15 милиона тона ове врсте производа на годишњем нивоу. У циљу превенције ризика од ових производа по живот и здравље људи и животиња, као и заштите животне средине, ЕУ је усвојила прописе који регулишу скупљање, прераду и уништавање споредних производа животињског порекла. Уредба ЕЗ 1069/2009 Европског парламента и Савета регулише ову област (споредне производе животињског порекла и производе који од њих потичу, а који нису намењени за људску исхрану) на нивоу ЕУ. Циљ доношења ове Уредбе је био да се омогући ефикасно управљање споредним производима животињског порекла, а да се притом задржи висок ниво заштите од ризика по живот и здравље људи и заштите животне средине.

Ови производи, као и производи који од њих потичу, сврставају се у три категорије, према нивоу ризика по живот и здравље људи и животиња. У зависности од категорије, одређује се начин њиховог сакупљања, употребе, прераде, одлагања и уништавања (нпр. спаљивањем по тачно одређеној процедури, начину и правилима).

Ова Уредба уводи и појам „крајње тачке“ у производњи споредних производа животињског порекла, иза које су потенцијални ризици елиминисани.

Управа за ветерину Министарства пољопривреде, трговине, шумарства и водопривреде усклађује прописе из ове области с релевантним прописима ЕУ. Као резултат хармонизације домаћих прописа с правном тековином ЕУ, донет је Правилник о начину разврставања и поступања са споредним производима животињског порекла, ветеринарско-санитарним условима за изградњу објеката за сакупљање, прераду и уништавање споредних производа животињског порекла, начину спровођења службене контроле и самоконтроле, као и условима за сточна гробља и јаме гробнице.

Србија тренутно ради на унапређењу објеката за сакупљање, прераду и уништавање споредних производа животињског порекла.

Како је регулисана заштита биља у ЕУ?

У циљу спречавања опасности за храну и храну за животиње, и гарантовања здравих и квалитетних усева, у ЕУ ставља се велики нагласак на заштиту биља и усева. Како би се спречила појава и ширење штетних организама, спроводи се провера кретања биља у оквиру ЕУ или из трећих земаља. ЕУ такође осигурава да производи за здравље биља нису штетни по здравље или животну средину, што се спроводи кроз систем ауторизације и максималних ограничења остатака (резидуа) у биљу и производима од биља.

Основна директива која регулише заштиту здравља биља у ЕУ је Директива Савета 200/29/ЕЗ, која прописује мере заштите држава чланица против уношења штетних организама за биље и производе од биља из других држава чланица или трећих земаља, односно спречавање њиховог ширења.

Детаљне услове, правила и процедуре можете пронаћи на веб-страни базе правних прописа ЕУ http://europa.eu/legislation_summaries/

89

Какав је значај усклађивања домаћих прописа с прописима ЕУ у области заштите биља?

Усклађивање прописа Републике Србије из области заштите здравља биља с релевантним правним тековинама ЕУ, огледа се пре свега у томе што се хармонизовањем домаћег законодавства омогућава успостављање система заштите биља који је еквивалентан и компатибилан са фитосанитарном политиком ЕУ. На тај начин, надлежни органи Европске комисије могу да упоређују наш систем заштите здравља биља са европским и да га признају као еквивалентан, што ће омогућити несметан пласман наших производа на тржиште ЕУ и олакшати контролу производа који се у Србију увозе из земаља чланица ЕУ.

90

Какав је режим заштите биља од штетних организама у ЕУ и како он утиче на извоз домаћих пољопривредних производа у ЕУ?

Режим заштите биља од штетних организама, на нивоу Европске уније регулисан је Директивом Савета 2000/29/ЕЗ која прописује мере заштите држава чланица против уношења штетних организама за биље и производе од биља из других држава чланица

91

или трећих земаља, односно спречавање ширења. У Анексу I и Анексу II ове Директиве наведени су сви штетни организми који су забрањени у ЕУ, или потпуно или у случају када су присутни на одређеном биљу или производима од биља. Забрана уношења може да се односи или на целу територију или само на одређену заштићену зону.

У Анексу III исте Директиве наведено је биље или производи од биља који се не могу увозити на територију целе ЕУ или само у одређене заштићене зоне, а из одређених земаља.

Где се могу сазнати услови за извоз пољопривредних и прехранбених производа у државе чланице ЕУ (санитарни, хигијенски, ветеринарски, фитосанитарни)?

92

Детаљне услове за пласман пољопривредних и прехранбених производа на тржиште ЕУ можете наћи на следећим веб-страницама:

Генерални директорат за здравље и заштиту потрошача ЕК – услови за увоз

(http://ec.europa.eu/food/international/trade/index_en.htm)

Генерални директорат за здравље и заштиту потрошача ЕК – услови за увоз производа биљног порекла из трећих земаља

(http://ec.europa.eu/food/plant/organisms/imports/index_en.htm)

Генерални директорат за здравље и заштиту потрошача ЕК – процедуре за контролу здравља биља и производа биљног порекла увезених из трећих земаља

(http://ec.europa.eu/food/plant/organisms/imports/inspection_en.htm)

Генерални директорат за здравље и заштиту потрошача ЕК – штетни организми – специјални услови за увоз производа биљног порекла из трећих земаља

http://ec.europa.eu/food/plant/organisms/imports/special_en.htm

Како привредни субјекти и пољопривредни произвођачи из Србије могу да се информишу о Заједничкој пољопривредној политици ЕУ и другим везаним политикама?

93

Привредна комора Србије пажљиво прати процес усклађивања домаћег законодавства с правном тековином ЕУ у свим секторима, па тако и у сектору пољопривреде. У оквиру Привредне коморе Србије, Удружење за пољопривреду прехранбену и дуванску индустрију и водопривреду и Биро за сарадњу са ЕУ, пружају помоћ циљној групи, како би се подигао ниво информисаности привредника и других заинтересованих о Заједничкој пољопривредној политици ЕУ и другим политикама које се односе на сектор пољопривреде. Многобројни семинари, едукације, тренизи и практични савети спроводе се у сарадњи с ресорним министарствима Владе Србије, Канцеларијом за европске интеграције Владе Србије, Делегацијом Европске уније у Србији, TAIEХ Бироом Европске комисије и уз помоћ многих пројеката које финансира ЕУ.



Листа корисних интернет адреса:

1. БАЗА ПРАВНИХ ПРОПИСА ЕУ <http://eur-lex.europa.eu/en/index.htm>
2. КРАТКИ ПРИКАЗИ И ОБЈАШЊЕЊА ЕВРОПСКИХ ПОЛИТИКА И ЗАКОНОДАВСТВА http://europa.eu/legislation_summaries/index.htm
3. ЕВРОПСКА КОМИСИЈА www.europa.eu.int/comm/
4. ДЕЛЕГАЦИЈА ЕВРОПСКЕ УНИЈЕ У СРБИЈИ <http://www.europa.rs/>
5. ЕВРОПСКА БАНКА ЗА ОБНОВУ И РАЗВОЈ www.ebrd.org
6. ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОРАТ ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ ЗА ПРОШИРЕЊЕ www.europa.eu.int/comm/enlargement
7. БИРО ЗА ТЕХНИЧКУ ПОМОЋ И РАЗМЕНУ ИНФОРМАЦИЈА ГЕНЕРАЛНОГ ДИРЕКТОРАТА ЗА ПРОШИРЕЊЕ – ТАИЕХ <http://ec.europa.eu/enlargement/taiech/>
8. ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОРАТ ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ ЗА ПОЉОПРИВРЕДУ <http://ec.europa.eu/agriculture/>
9. ГЕНЕРАЛНИ ДИРЕКТОРАТ ЕВРОПСКЕ КОМИСИЈЕ ЗА ЗДРАВЉЕ И ЗАШТИТУ ПОТРОШАЧА http://ec.europa.eu/dgs/health_consumer/index_en.htm
10. НАРОДНА СКУПШТИНА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ www.parlament.gov.rs
11. ВЛАДА РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ www.srbija.gov.rs
12. КАНЦЕЛАРИЈА ЗА ЕВРОПСКЕ ИНТЕГРАЦИЈЕ ВЛАДЕ СРБИЈЕ www.seio.gov.rs
13. МИНИСТАРСТВО ФИНАНСИЈА www.mfin.gov.rs
14. ИРА – ИНСТРУМЕНТ ЗА ПРЕТПРИСТУПНУ ПОМОЋ http://europa.eu/legislation_summaries/agriculture/enlargement/e50020_en.htm
15. ФИНАНСИЈСКИ ОКВИР И БУЏЕТ ЕУ http://ec.europa.eu/budget/budget_glance/index_en.htm
16. МИНИСТАРСТВО ПОЉОПРИВРЕДЕ, ТРГОВИНЕ, ШУМАРСТВА И ВОДОПРИВРЕДЕ <http://www.mpt.gov.rs/>
17. УПРАВА ЗА АГРАРНА ПЛАЋАЊА <http://www.uap.gov.rs>
18. ПОЉОПРИВРЕДНИ ФАКУЛТЕТ УНИВЕРЗИТЕТА У БЕОГРАДУ <http://www.agrif.bg.ac.rs/>
19. ПРИВРЕДНА КОМОРА СРБИЈЕ www.pks.rs

Издавач
ПРИВРЕДНА КОМОРА СРБИЈЕ
Београд, Ресавска 13–15
www.pks.rs

Брошура је израђена уз финансијску подршку
Канцеларије за европске интеграције Владе Републике Србије

Аутори
Проф. др Наталија Богданов
Миланка Давидовић
Татјана Беук Пирушић

Компјутерска припрема, коректура и корице
ПРИВРЕДНА КОМОРА СРБИЈЕ
Служба за маркетинг

Штампа
Чугура принт, Београд

Тираж
2000

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

341.217.02(4-672EU:497.16)(035)

338.43(4-672EU)(035)

338.43(497.11)(035)

БОГДАНОВ, Наталија Љ., 1962-

Питања и одговори о Европској унији за
пољопривреднике / [Наталија Богданов,
Миланка Давидовић, Татјана Беук Пирушић]. -
Београд : Привредна комора Србије, 2012
(Београд : Чугура принт). - 60 стр. : илустр.
; 23 cm

Подаци о ауторима преузети из колофона. -
Тираж 2.000.

ISBN 978-86-80809-67-0

1. Давидовић, Миланка, 1966- [аутор] 2. Беук
Пирушић, Татјана, 1973- [аутор]

а) Европска унија - Придруживање - Србија
- Приручници б) Европска унија - Аграрна
политика - Приручници с) Пољопривреда -
Трансформација - Србија - Приручници
COBISS.SR-ID 189056268



**ПРИВРЕДНА
КОМОРА
СРБИЈЕ**

Ресавска 15, 11000 Београд, Србија
Тел: (+381 11) 3300 900
Факс: (+381 11) 3230 949
www.pks.rs



Република Србија
Влада
Канцеларија за европске интеграције

REPUBLIC OF SERBIA
GOVERNMENT
European Integration Office